ORTODOKSIA

Her ay neşr olunan

AHLAKÎ VE DİNİ RESALE

Müdir Mes'ul : Meletios Lukakis

Mahal idare: Fener Rum Patrikhanesi

Ἔτος Δ΄ 31 Αὐγούστου 1929 Τεῦχος 44ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

ΑΝΑΘΕΜΑ, ΑΝΑΘΕΜΑΤΙΖΕΙΝ

Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν λέξεων, ὅσαι καθ' ἑβραϊσμὸν προσέλαβον σημασίαν ξένην τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, καὶ ἀπὸ τῆς Γραφικῆς χρήσεως ἀπέβησαν κοινόταται καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ καὶ ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ ἡμῶν, εἶναι καὶ τὸ οὐσιαστικὸν ***ἀνάθεμα*** καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ ρῆμα ***ἀναθεματίζειν,*** καὶ ἐπὶ τὸ ἐμφαντικώτερον ***κατανάθεμα, καταναθεματίζειν,*** συγκεκομμένως δὲ ***κατάθεμα, καταθεματίζειν*** (κατά τινα χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις ἐν Ἀποκ. 22, 3. Ματθ. 26, 74).

Ἀνάθεμα κατ' οὐσίαν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἀρχαιότερον ***ἀνάθημα,*** τ. ἔ. ***τὸ ἀνατιθέμενον,*** ἢ μᾶλλον ***τὸ ἀνατεθειμένον, τὸ ἀνακείμενον,*** ὅ,τι δηλ. τίθεται κατ' ἰδίαν πρὸς ἰδιαιτέραν τινὰ καὶ ἐξαίρετον χρῆσιν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ θεῖον, ὡς ἀπαντᾷ ἐν τοιαύτῃ γραφῇ καὶ σημασίᾳ καὶ ἐν 2 Μακκ. 9, 16, ἐκ δὲ τῆς Κ. Διαθήκης ἐν Λουκ. 21, 5 «λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται», καίτοι δὲν λείπουσι καὶ ἀπό-

γραφα καὶ ἐκδόσεις ἔχουσαι καὶ ἐνταῦθα τὸν τύπον ***ἀνάθεμα***, ὅπως καὶ ἐν 2 Μακκ. 3, 13.

Τὸν μεταγενέστερον τοῦτον τύπον (πρβλ. ἤδη καὶ τὸ ***θέμα***) μεταχειρίζονται οἱ Ἑβδομήκοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος ***χαῖρεμ***, ἀπὸ ρίζης ρηματικῆς χᾶραμ=***ἀποτέμνειν, ἀποκόπτειν, ἀνακόπτειν, ἀποχωρίζειν, ἀφορίζειν***, πρὸς ἣν ρίζαν βεβαίως συνέχεται καὶ τὸ παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς ἐν κοινῇ χρήσει ὄνομα ***χαρὲμ*** ἐπὶ τῆς ***γυναικωνίτιδος*** ἢ τοῦ ***γυναικῶνος***, ὥς τινος ἐνδιαιτήματος, ἐν εἴδει ἀδύτου ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου ἀποκεχωρισμένου καὶ μόνον τοῖς ἐγγύθεν οἰκείοις προσιτοῦ. Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης, ἀλλὰ ***συνεκδοχικῶς***, εἶναι ἐν χρήσει καὶ ἐν κοινῇ ἡμῶν ὁμιλίᾳ τὸ ἄλλο ***χαράμ***, νὰ εἶναι ***χαράμι***.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ρίζης προερχόμενον τὸ ***χαῖρεμ=ἀνάθεμα*** πρώτως καὶ κυρίως σημαίνει ***πᾶν τὸ ἀποκλειστικῶς καὶ ἀναφαιρέτως τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον καὶ πάσης λυτρώσεως καὶ ἐναλλαγῆς ἐξῃρημένον***, ὡς καὶ ὁρίζεται ἐν Λευϊτικοῦ 27, 28: «πᾶν ἀνάθεμα ὃ ἂν ἀναθῇ ἄνθρωπος τῷ Κυρίῳ ἀπὸ πάντων ὅσα αὐτῷ ἐστιν, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἀπὸ ἀγροῦ κατασχέσεως αὐτοῦ, οὐκ ἀποδώσεται οὐδὲ λυτρώσεται. Πᾶν ἀνάθεμα ***ἅγιον ἁγίων*** (=***ἁγιώτατον, ἄθικτον***) ***ἔσται τῷ Κυρίῳ***». [1])

Ἐπειδὴ δὲ τὰ οὕτως ἀνατιθέμενα τῷ Θεῷ ἀνετίθεντο οὐ μόνον ***θετικῶς*** πρὸς ἀναφαίρετον κτῆσιν, καὶ ***ἐπὶ καλοῦ***, πρὸς εὐαρέστησιν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ ἐπισπάσθαι τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν χάριν, ἀλλὰ καὶ ***ἀρνητικῶς*** καὶ ***ἐπὶ κακοῦ***, πρὸς τὸ ἐξιλεῶσαι αὐτὸν καὶ ἐξευμενίσαι τὴν δικαίαν αὐτοῦ ὀργὴν διὰ τῆς καταστροφῆς καὶ ἐξαφανίσεως τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀφιερωθέντος, διὰ τοῦτο τὸ ***χαῖρεμ*** ἢ ***ἀνάθεμα*** ἐχρησιμοποιεῖτο συνω-

---

[1]) Ἀπὸ τοιαύτης, ὡς φαίνεται, διατάξεως ὡρμᾶτο ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου κακισθεῖσα γνώμη τῶν πρεσβυτέρων (τῶν τότε Ἰησουϊτῶν) ὅτι τὰ τέκνα ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ περιθάλπειν τοὺς ἰδίους γονεῖς, ἐὰν ἀφιερώσωσι τῷ Θεῷ τὰ ἐκείνοις ὀφειλόμενα «***δῶρον*** (δηλ. τῷ Θεῷ), ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς» (Ματθ. 15, 3—5).

νύμως πρὸς τὸ ***ἐξίλασμα*** ἢ ***ἐξιλαστήριον,*** πρὸς δήλωσιν καὶ παντὸς τοῦ πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν καὶ ἐξαφανισμὸν ἀφιερωμένου καὶ προωρισμένου, ἔστω καὶ ***ἐμψύχου*** καὶ ***ἀνθρώπου*** (Λευϊτ. 27, 29), ἐννοεῖται παντὸς ὅ,τι ἐλογίζετο ὡς ἄξιον τοιαύτης καταστροφῆς, ὡς ἄξιον τῆς θείας ὀργῆς, ὡς ἀσεβὲς καὶ ἀνόσιον καὶ ἄδικον, ὡς μυσαρὸν καὶ ἀποτρόπαιον, ἢ ὡς ἔλεγον οἱ Ἕλληνες, ὡς ***ἄγος*** ἢ ***ἐναγές,*** ὥς τι ***ἀλιτρὸν*** καὶ ***ἀλιτήριον.***

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ ***ἐναγὲς*** καὶ ***ἀνόσιον*** τῶν εἰς τὴν θείαν ὀργὴν καὶ εἰς ὄλεθρον οἱουδήποτε εἴδους ἀφιερουμένων, εἶναι οὕτως οὐσιῶδες ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ***χαῖρεμ*** καὶ οὕτω σπουδαῖον, ὥστε καθίστανται ἐναγεῖς καὶ ἔνοχοι καὶ οἱ ὁπωσδήποτε οἰκειούμενοι τὰ τοιαῦτα ἀφιερώματα καὶ ἀφορίσματα (Δευτ. 7, 26. Ἰησ. Ν. 6, 17-18. 17,1. 11-25), καὶ ἡ ἔννοια αὕτη τοῦ ἐναγοῦς καὶ ἀνοσίου θεωρητέα ὡς ἐνυπάρχουσα καὶ ἐκφραζομένη ὄχι μόνον ὁσάκις οἱ Ἑβδομήκοντα πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος μεταχειρίζονται τὸ ***ἀνάθεμα,*** ἀλλ' ὅπου καὶ ἄλλως ἀποδίδουσιν αὐτό, ὡς ***ἐκθλιβὴν*** ἢ ***ἔκθλιψιν,*** ὡς ***ἐξολόθρευμα*** ἢ ***ἀφανισμὸν*** ἢ ***ἀφόρισμα*** ἢ ***ὄλεθρον*** ἢ ἄλλο τοιούτου νοήματος ὄνομα.

Εἰς χρόνους μεταγενεστέρους, ὅτε δὲν εἶχον πλέον οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν τοῦ παραδιδόναι εἰς ἐξαφάνισιν καὶ ἐξόντωσιν τὰ ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν θείαν ὀργὴν ἀνατιθέμενα πρόσωπα, ἤλλαξε καὶ τὸ ***χαῖρεμ,*** καὶ τὸ ***ἀνάθεμα*** σημασίαν, καὶ ἀντὶ σωματικοῦ θανάτου καὶ ἐξαφανισμοῦ ἐκ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ (Δευτ. 13, 5. 17, 7. 21, 21. 22, 24) ὑπενόει ὄλεθρον πνευματικόν, ἀπώλειαν καὶ στέρησιν τῶν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἰδιαζόντων πλεονεκτημάτων καὶ εὐεργετημάτων τῆς ἄνωθεν χάριτος, διὰ τοῦ ***ἀφορισμοῦ*** ἢ ***ἐξεκκλησιασμοῦ*** (excommunicatio), εἴτε ὡς ἀποκλείσεως ἀπὸ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ ἱερά, κατὰ τὸν μικρὸν ἀφορισμόν, εἴτε ὡς παντελοῦς ἀποκηρύξεως καὶ ἀποξενώσεως ἀπὸ τῆς ἰουδαϊκῆς κοινότητος, κατὰ τὸν μέγαν ἀφορισμόν, ὡς συνάγεται τοῦτο καὶ ἐκ τῶν

παρὰ τῷ Ἔσδρᾳ (10, 8) λεγομένων, ὅτι ἐάν τις δὲν παρουσιασθῇ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἀρχόντων καὶ πρεσβυτέρων, ἡ μὲν περιουσία αὐτοῦ θὰ καταστραφῇ ὡς ἀνάθεμα (ἀναθεματισθήσεται), αὐτὸς δὲ θὰ ἀποκοπῇ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἢ συναγωγῆς τῆς ἀποικίας». Κατὰ τοῦτο πάντως ἐξηγητέον καὶ τὸ ***ἀποσυνάγωγος*** τοῦ Ἰωάννου 9, 22,12. 42, 16, 2.

Ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ τὸ οὐσιαστικὸν ***ἀνάθεμα*** ἀπαντᾷ μόνον ἑξάκις μετὰ σημασίας συναφοῦς μὲν πρὸς τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ ἐπικρατοῦσαν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον, ἄνευ τινὸς συνεκδοχῆς ***σωματικοῦ ὀλέθρου,*** συνωνύμως πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων ***ἐξάγιστος, κατάρατος*** ἢ ***ἐπικατάρατος*** (πρβλ. Γαλ. 3, 13) καὶ τὸ τῶν Λατίνων *exsecratus* (γαλλ. *exécré, exécration),* ὄχι ὅτι ἀπεκλείετο ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῆς ἀρᾶς πᾶσα σωματικὴ καὶ ὑλικὴ ζημία, ἢ διότι ὁ μετὰ ταῦτα ἐπικρατήσας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεσμὸς τοῦ ***ἀφορισμοῦ*** καὶ ***ἐξεκκλησιασμοῦ*** ἦτό τι ὅλως ξένον τῇ πρώτῃ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ (πρβλ. περὶ τοῦ ἐναντίου 1 Κορ. 5, 1-5), ἀλλὰ διότι ὡς ἡ πρώτη καὶ κυρία συνέπεια τῆς ἀναθεματίσεως καὶ τῆς κατάρας ἐτίθετο ἡ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἀποξένωσις καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχικῆς σωτηρίας καὶ τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει τὸ τοῦ Ἀποστόλου «ηὐχόμην αὐτὸς ἐγὼ ***ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ*** ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα» (Ρωμ. 9,3), ὅτι δηλ. θὰ ἦτο πρόθυμος νὰ ἐκπέσῃ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ στερηθῇ τῆς ἐν αὐτῷ βεβαίας αὐτοῦ σωτηρίας καὶ μακαριότητος, ἐὰν καὶ διὰ τοιαύτης θυσίας ἠδύνατο νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν καὶ σωτηρίαν τῶν ἑαυτοῦ ὁμογενῶν.

Ἀποξένωσιν καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ κοινωνίας ὑπονοεῖ τὸ ***ἀνάθεμα,*** τὸ ἐν Γαλ. 1, 8-9 ἐκτοξευόμενον κατὰ παντός, ἔστω καὶ ***ἀγγέλου ἐξ οὐρανοῦ,*** ἔστω καὶ ***αὐτοῦ τοῦ ἰδίου,*** τυχὸν κηρύττοντος ἄλλο εὐαγγέλιον παρ᾽ ὅ,τι αὐτὸς ἀπ᾽

ἀρχῆς ἐκήρυξεν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Γαλατίᾳ πιστοὶ ἀπεδέξαντο τὸ πρῶτον. Ὁμοία ἀποξένωσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ καὶ τῆς ὀργῆς τῆς πάντα ἀπειθῆ τῷ Εὐαγγελικῷ κηρύγματι καὶ Χριστομάχον ἀναμενούσης ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐν δόξῃ ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου (2 Θεσσ. 1, 9) νοητέα καὶ ὑπὸ τὸ ***ἀνάθεμα,*** τὸ ἐν 1 Κορ. 16, 22 ἐκτοξευόμενον κατὰ παντὸς ***μὴ φιλοῦντος*** τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τοὐτέστι κατὰ παντὸς μὴ προσκειμένου αὐτῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντικειμένου αὐτῷ καὶ βλασφημοῦντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁποῖοι βεβαίως ὑπῆρχον καὶ ἐν Κορίνθῳ, ὡς καὶ ἄλλοθι, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἰουδαίων (Πρβλ. 13, 44. 19, 6).

Πάντως τοιαύτας ***ἀρὰς*** καὶ ***βλασφημίας*** κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος ἐν οἷς λέγει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ (12, 3) «ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν λέγει ***ἀνάθεμα Ἰησοῦν,*** ἢ κατ' ἄλλην ἀνάγνωσιν ***ἀνάθεμα*** Ἰησοῦς» (δηλ. ***ἔστω***), μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀραὶ καὶ βλασφημίαι τοιαῦται κατὰ τοῦ Κυρίου ***ἀδύνατον νὰ ἐκφέρωνται ἀπὸ γνησίου Χριστιανοῦ, ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλοῦντος*** καὶ ὅτι ἐκφέρονται ὑπὸ ἀνθρώπων ἐμφορουμένων παντὸς ἄλλου ἢ τοῦ θείου Πνεύματος.

Περὶ ***ἀρῶν,*** καὶ δὴ περὶ ***ἀρῶν φρικτῶν καθ' ἑαυτοῦ, κατὰ τῆς ἰδίας ζωῆς καὶ κεφαλῆς,*** εἶναι ὁ λόγος καὶ ἐν Πράξ. 23, 14 («ἀναθέματι ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς»), ὡς καὶ ἄνευ τοῦ ἐπιτατικοῦ ***ἀναθέματι*** καὶ ὑπὸ τὸ ἁπλοῦν ῥῆμα ***ἀναθεματίζειν***, αὐτόθι 23, 12. 21 καὶ Μρκ. 14, 71 ἢ ***καταναθεματίζειν*** ἢ ἄλλως ***καταθεματίζειν*** ἐν Ματθ. 26, 14 ἄνευ τοῦ εὐκόλως ὑπονοουμένου ***ἑαυτὸν*** (exsecrari in se et caput suum), ἐνταῦθα μὲν πρὸς βεβαίωσιν ὅτι τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου αὐτοῦ ὅτι «οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον», ἐκεῖ δὲ πρὸς πίστωσιν ὅτι πρὸ οὐδενὸς κινδύνου θὰ ὀπισθοχωρήσωσι τῆς προθέσεως αὐτῶν νὰ ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐν ἀρχῇ καὶ κατ' ἀρχὴν οὐδὲν τὸ ***σωματικὸν*** περιελαμβάνετο ἐν τῷ ***ἀναθέματι*** τῷ ἐκκλησιαστικῷ, ὅπερ,

πάντως κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου ἐν Γαλ. 1, 8–9, πρωΐμως εἰσαχθὲν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ πάσης ἐπισημότητος ἐξηγγέλλετο μάλιστα μὲν κατὰ ***αἱρετικῶν***, ἔπειτα δὲ καὶ κατ᾽ ἄλλων μεγάλως ἁμαρτανόντων κατ᾽ αὐτῆς, συνεπήγετο δὲ τὸν ***μέγαν ἀφορισμόν,*** τὴν ὁλοσχερῆ ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐκκοπὴν τῶν ἁμαρτανόντων αὐτῆς μελῶν καὶ ἀμετανοήτως ἐμμενόντων ἐφ᾽ οἷς ἥμαρτον.

Ἡ ἐπίτασις τῆς πνευματικῆς τιμωρίας καὶ διὰ σωματικῶν, καὶ δι᾽ αὐτῆς ἔτι τῆς θανατώσεως, εἶναι ἐπιγέννημα χρόνων καὶ σκέψεων, σχετικῶς μεταγενεστέρων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔχουσα δὲ σποραδικὰ παραδείγματα καὶ ἐν Ἀνατολῇ, συστηματικώτερον ἠσκεῖτο ἐν τῇ Δύσει μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ὄχι μόνον παρὰ τοῖς Καθολικοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις. Ἦτο ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἰουδαϊκὴν ἀντίληψιν καὶ ἀπετέλει ἐν τῷ χριστιανισμῷ κλασικὸν κορύφωμα τῆς συγχύσεως τῶν ἀσυγχύτων τὸ Auto dafé, τὸ διαβόητον καθίδρυμα τῆς ***Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.***

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία Πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός».

[Φίλιπησ. Β′, 1—11.]

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΚΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΠΟΡΡΙΨΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου].

β') Τὸ τροποποιηθὲν Εὐχολόγιον πρὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ Ν. Ε. ὑπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως δὲν παρουσίασε τὴν ἰσχυρὰν ἐκείνην πλειοψηφίαν, ἧς εἶχε τύχῃ τοῦτο πρὸ ἑνὸς ἔτους. Παρὰ ταῦτα οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ τροποποιηθέντος Εὐχολογίου δὲν ἐδίστασαν, ὅπως ὑποβάλωσι τοῦτο καὶ αὖθις εἰς τὴν ψῆφον τοῦ Κοινοβουλίου ἀρχόμενοι τὴν φορὰν ταύτην οὐχὶ ἀπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Οὕτως ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ ὁρισθείσης Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως τοῦτο εἰσαχθῇ εἰς συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ τὴν 13ην καὶ τὴν 14ην Ἰουνίου παρελθόντος ἔτους. Κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἀποδοχῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλ. Συνελεύσεως μέχρι τῆς ὑποβολῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν διάστημα ἐξηκολούθησαν αἱ ἀψιμαχίαι μεταξὺ τῶν ὑπερμάχων καὶ τῶν πολεμίων τοῦ Ν. Ε. δι' ἐπιστολῶν καὶ ἀπαντήσεων ἔν τε τοῖς πολιτικοῖς καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὀργάνοις. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ἐν προκειμένῳ ἡ μεταξὺ τοῦ Ἐπισκόπου Λονδίνου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Sir Joynson-Hicks ἀλληλογραφία. Ὁ πρῶτος προσεκάλεσε τὸν δεύτερον, ὅπως λάβῃ ὑπ' ὄψιν ποίαν ἀπογοήτευσιν θέλει προκαλέσῃ παρὰ τῷ ἡσύχῳ εὐσεβεῖ λαῷ δευτέρα ἀπόρριψις τοῦ Εὐχολογίου. Ἀπαντῶν ὁ δεύτερος ἐδήλωσεν, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ὁ ἥσυχος εὐσεβὴς λαὸς τῆς χώρας ὅλης θὰ ἴδῃ μετὰ μεγαλειτέρας δυσαρεσκείας τὴν ἀποδοχὴν ἢ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ Βιβλίου καὶ ὑπομνήσας τὴν μικροτέραν πλειοψηφίαν, ἧς ἔτυχε τοῦτο ἐν τῇ προσφάτῳ Ἐκκλ. Συνελεύσει ἐχώρησεν εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἐπισκόπου, ἐν ᾗ λέγεται, ὅτι «ἡ διατήρησις τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου γίνεται μόνον χάριν τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν θνησκόντων». Ἰσχυρίσθη, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος, ὡς γνώστης τῆς ἱστορίας, ἔδει νὰ εἴπῃ ἀπεριφράστως, ὅτι μέχρι σήμερον ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ Reser-

vation εἶνε παράνομος καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀναθεωρήσεως αὐτοῦ εἶνε νὰ ἀρέσωσιν εἰς τὴν μερίδα ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις πιστεύει εἰς εἶδός τι μετουσιώσεως ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως καὶ προέβη νὰ ἐλέγξῃ αὐτόν, ὅτι ἐπέτρεψεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ τὴν λατρείαν τῆς θείας κοινωνίας καὶ ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ αὐτοῦ Συνελεύσει ἐξέφρασε τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅτι ἡ οὕτω διατηρουμένη θεία κοινωνία προορίζεται διὰ μόνους τοὺς ἀσθενεῖς. Ἀναφερόμενος δὲ εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Ἐπισκόπου, ὅτι ὅλαι αἱ ἀντιρρήσεις αἱ προσαχθεῖσαι κατὰ τοῦ Νομοσχεδίου ἐν τῇ προηγηθείσῃ συζητήσει ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐξωμαλύνθησαν ὑπομιμνήσκει εἰς αὐτόν, ὅτι περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν διότι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Τύπον εἶπεν, ὅτι κατ' ἀρχὴν οὐδεμία μεταβολὴ ἐγένετο μεταξὺ τοῦ ἐκ δευτέρου ἀναθεωρηθέντος καὶ τοῦ προηγουμένου Εὐχολογίου καὶ ὅτι αἱ γενόμεναι μεταβολαὶ εἶνε μᾶλλον ἐπεξήγησις τῆς ἐννοίας τοῦ προηγουμένου βιβλίου ἢ μεταβολαὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ πράξει. Βεβαίως ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐλησμόνησε τὸν οὕτω λεγόμενον «περιεκτικὸν» τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας χαρακτῆρα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν ἀποκλείονται ἀπὸ τῶν κόλπων αὐτῆς καὶ οἱ ἀποδεχόμενοι τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, ὡς δὲν ἀποκλείονται καὶ οἱ receptionists. Παρεξηγεῖ δὲ ἀφ' ἑτέρου τὸν Ἐπίσκοπον, ὅτι ἐξέφραε λύπην, διότι ἡ Reservation προορίζεται μόνον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ὡσεὶ δῆθεν οὗτος ἐπεθύμει ἐνδομύχως, ὅπως προορίζηται αὕτη καὶ διὰ τὴν θείαν λατρείαν, ἐνῷ ὁ Ἐπίσκοπος ἤθελεν ἁπλῶς νὰ δηλώσῃ, ὅτι αὐτὸς θὰ ἐπεθύμει νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα, ὅπως μετέχωσι τῆς διατετηρημένης θείας κοινωνίας ὅλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες συναντῶσι δυσκολίας εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν, ἂν δὲν γίνεται χρῆσις τῶν διατετηρημένων τιμίων δώρων. Οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὸ βάσιμον τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡ Reservation εἶνέ τι νέον ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ μὴ ὂν ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἐφεξῆς καὶ ἐπιφέρει ἔστω καὶ κατὰ τοῦτο μόνον μεταβολὴν ἂν ὄχι ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἀλλὰ πάντως ἐν τῇ πράξει τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ἀπαντήσει αὐτοῦ ὁ Ἐπίσκοπος Λονδίνου ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἀγγλοκαθολικῶν, καίτοι ὡμολόγησεν ὅτι ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν οἵτινες θὰ ἦσαν εὐτυχέστεροι ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπέδειξεν εἰς τὸν Ὑπουργόν, ὅτι ἡ ἀδιάλλακτος ἐναντίον αὐτῶν πολεμικὴ αὐτοῦ δύναται νὰ συνεπαγάγῃ σχίσμα ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἐκ δευτέρου ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου κατῆλθον πλὴν τῶν προτεσταντιζόντων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Ἀσυμμόρφωτοι, τῶν ὁποίων τὸ Ἐθν. Συμβού-

λιον ἐδήλωσεν ἀναφανδὸν τὴν ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Εὐχολογίου τοῦ 1928 καὶ ἐζήτησε· παρὰ τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου, ὅπως ἀπορρίψωσιν αὐτό, καίτοι διαπρεπεῖς αὐτῶν θεολόγοι, ὡς ὁ Dr Vernon Bartlet καὶ ὁ Dr Selbie ἐδήλωσαν, ὅτι ἁρμόδιοι νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ Εὐχολογίου εἶνε οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὡς γινώσκοντες κάλλιον τὴν κατάστασιν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ἀταξίαν.

Ἐφ' ὅσον ἤγγιζεν ἡ ἡμέρα τῆς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως ἐπὶ τοσοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον περὶ τῆς τύχης τοῦ τὸ δεύτερον ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου ηὔξανεν. Θύελλαν ἰδίᾳ κρίσεων προὐκάλεσε τὸ ἐπικαίρως ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν βιβλίον «περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Εὐχολογίου». Διῃρημένον εἰς δύο μέρη, ἐν τῷ πρώτῳ ἐζήτει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θέσιν, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τοῦ Εὐχολογίου τοῦ 1662 εἶνε καθαρῶς προτεσταντικός, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἰσχυρίζετο, ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου ἦτο νὰ ὁδηγήσῃ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν πρὸς τὴν Ρώμην κατεύθυνσιν. Ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ πρώτου προσῆγεν, ὅτι τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1552, τὸ ὁποῖον ἐτροποποίησεν, ὡς γνωστόν, τὸ τοῦ 1549 ἐπὶ τὸ προτεσταντικώτερον ἀντιπροσωπεύει τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Παρέλειψεν ὅμως, ὡς παρετήρησαν οἱ ἐπικρίναντες αὐτόν, νὰ μνημονεύσῃ, ὅτι τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1552 δὲν διετηρήθη ἐν τῇ ζωῇ μακρότερον τῶν 14 μηνῶν καὶ δεύτερον, ὅτι ὅλαι αἱ μετὰ ταῦτα ἀναθεωρήσεις, καίτοι ἐχρησιμοποίησαν ὡς βάσιν αὐτῶν τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1552 ἀναθεώρησαν αὐτὸ μᾶλλον κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ὑψηλῆς ἢ συντηρητικῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως ἐναντίον τοῦ καθαρῶς προτεσταντικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Εὐχολογίου τοῦ 1662 προσήχθησαν ἔνθεν μὲν ἡ προσθήκη τῶν λέξεων «τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῆς Μεταλήψεως, ἥτις μαρτυρεῖ μεταβολὴν ἐμφάσεως παρὰ τὸ γράμμα τοῦ 29ου ἄρθρου καὶ ἡ ἐν τῇ διατάξει περὶ διακοσμήσεων μνεία τῶν ἀμφίων τοῦ Εὐχολογίου τοῦ 1549, ἣν ὡς ἐπάνοδον εἰς ἐκείνην ἔψεξαν μὲν οἱ Πουριτανοὶ τοῦ 1661, ἐπεβεβαίωσαν δὲ οἱ τότε Ἐπίσκοποι. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ δευτέρου ὁ Sir Joynson Hicks δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ ἄλλα πολλὰ ὑπάρχουσι ἐκτὸς τῶν περιορισμῶν τοὺς ὁποίους τίθησι τὸ ἀναθεωρηθὲν Εὐχολόγιον εἰς τὴν Reservation, τὰ ὁποῖα μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ χάριν τῆς ἑνότητος ἀπεδέχθησαν οἱ Ἀγγλοκαθολικοὶ καὶ ὅτι τὰς γενομένας μεταβολὰς μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐχαιρέτισαν ἄλλοι προτεσταντίζοντες ὡς ὁ Dr Major καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίσκοπος Βιρμιγχάμης.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπέμενεν, ὅτι καὶ ἡ δευτέρα ἀναθεώρησις διαστρέφει τὸν Προτεσταντικὸν χαρακτῆρα τοῦ Εὐχο-

λογίου τὰ τέσσαρα Ἀγγλογαθολικὰ σωματεῖα ἀπέλυσαν πρὸς ὑπογραφὴν ὑπὸ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτοῖς Ἱερέων τὴν ἑξῆς δήλωσιν: «Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν σπουδαίαν ἀνησυχίαν τῶν πνευμάτων, τὴν ὁποίαν προὐκάλεσαν πρόσφατοι συζητήσεις περὶ τῆς περὶ θ. Εὐχαριστίας διδασκαλίας, οἱ ὑποφαινόμενοι Ἱερεῖς τῶν Ἐπαρχιῶν Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης διαδηλοῦμεν τὴν πίστιν ἡμῶν ἔχουσαν ὡς ἑξῆς : 1] Πιστεύομεν, ὅτι ἐν τῇ θ. Εὐχαριστίᾳ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος γίνονται τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ καθαγιασμοῦ καὶ ὅτι ἐντεῦθεν αὐτὸς οὗτος εἶνε ἀληθῶς παρὼν ὑπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα εἴδη. 2] Πιστεύομεν, ὅτι οὕτως ἀληθῶς παρόντα τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν προσφέρονται εἰς τὸν Πατέρα ὡς θυσία· ὅτι ἡ θυσία αὕτη εἶνε ἓν μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσίας καὶ ὅτι εἶνε ἡ διηνεκὴς ἀνάμνησις τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ ἡ συνεχὴς ἐφαρμογὴ τῶν ἀξιομισθιῶν αὐτοῦ. 3] Πιστεύομεν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὢν διὰ τοῦτο ἀληθῶς καὶ προσωπικῶς παρὼν ἐν τῷ καθαγιασθέντι Μυστηρίῳ δέον νὰ λατρεύηται ἐν αὐτῷ καὶ ὅτι ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ πράξεις λατρείας ὀφείλονται εἰς αὐτὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ μετὰ τὸν καθαγιασμόν. 4] Πιστεύομεν, ὁμοίως, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰ. Χριστὸς εἶνε οὐχ ἧττον παρὼν ἐν τῷ Μυστηρίῳ, ὅταν τοῦτο διατηρῆται καὶ διὰ τοῦτο δέον νὰ λατρεύηται πάντοτε ἐν αὐτῷ δι' ὁμοίων πράξεων λατρείας». Πρὸς τούτοις ὁ Γραμαατεὺς τῆς English Church Union ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα τίς ἡ ἐνδεδειγμένη εἰς τοὺς Ἀγγλογαλλικοὺς στάσις, ἂν τὸ νέον Εὐχολόγιον ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, ἔλεγεν· «ἡ καθολικὴ μερὶς δέον νὰ ᾖ ἑτοίμη, ὅπως ὑποδεχθῇ τὰς ἐπικειμένας ταραχὰς ἡνωμένη καὶ τὸ πρῶτον πρὸς τοῦτο βῆμα, εἶνε ὅπως ἐπιτευχθῇ στενωτέρα συνεργασία μεταξὺ τῶν εὐρυτέρων ὠργανωμένων καθολικῶν σωματείων, ἡγουμένης τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἑνώσεως. Ἐὰν ἑνώσωμεν τὰς ἡμετέρας δυνάμεις καὶ συγκεντρώσωμεν τὴν ὅλην ἰσχὺν τῆς μερίδος ἡμῶν ἐπὶ καθωρισμένης καὶ λογικῆς πολιτικῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τῶν σημείων ἐκείνων, ἐν τοῖς ὁποίοις κατὰ τὴν ἡμετέραν πεποίθησιν ἔσφαλον οἱ Ἐπίσκοποι τῶν δύο Ἐπαρχιῶν καὶ ὑπερέβησαν τὰ δικαιώματα αὐτῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἐλπίς, ὅτι θὰ ἐπιφέρωμεν τὰς ἀναγκαίας τροποποιήσεις εἰς τὸ Νομοσχέδιον, αἵτινες θὰ καταστήσωσιν αὐτὸ ἐντὸς ὡρισμένης χρονικῆς περιόδου ἀνεκτὸν εἰς τοὺς καθολικούς».

Τόσον ἡ δήλωσις τῶν Ἀγγλοκαθολικῶν Σωματείων, ὅσον καὶ αἱ δηλώσεις τοῦ Γραμματέως τῆς English Church Union ἐπεκρίθησαν δριμέως ὑπὸ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Ν. Ε., τ. ἔ. τῆς μεσαζούσης μερίδος. Ὁμολογοῦντες οὗτοι τὴν δυσφορίαν, τὴν ὁποίαν αἱ ἐπενεχθεῖσαι μετα-

βολαὶ εἰς τὸ Νομοσχέδιον συνεπήγαγον εἰς τὰ πνεύματα τινῶν ἐκ τῶν Ἀγγλοκαθολικῶν, δὲν φρονοῦσιν, ὅτι ἡ δήλωσις αὐτῶν ἐλαφρύνει τὴν κατάστασιν, διότι αἱ λέξεις αὐτῆς ὄχι μόνον ἀφίστανται οὐράνιον ὅσον τῆς συνήθους πίστεως τῶν Ἀγγλικανῶν περὶ τῆς πραγματικῆς παρουσίας, ἀλλὰ καὶ πειρώμεναι νὰ καταβιβάσωσι τὸ μυστήριον εἰς τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς ἀποτελοῦσι τὸ ἀντίστοιχον καὶ ἔν τινι ἐννοίᾳ τὴν ἐξήγησιν τῶν κατακεραυνώσεων τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Βιρμιγχάμης. Κατακρίνοντες ἀφ' ἑτέρου τὴν διαγωγὴν τοῦ Γραμματέως ὡς προσκαλοῦντος τοὺς Ἀγγλοκαθολικοὺς νὰ συνεργασθῶσιν εἰς τὴν κατανίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς κοσμικῆς δυνάμεως ἔνθεν μὲν ὑπέδειξαν, ὅτι αἱ δηλώσεις αὐτοῦ δὲν ἀποτελοῦσι τὴν αὐθεντικὴν φωνὴν τῆς μερίδος, ἑτέρωθεν δὲ ἐξεδήλωσαν τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ βουλευταὶ θὰ διαφωτισθῶσιν, ἂν εἶνε ἀνάγκη, περὶ τῆς μικρᾶς ἐπιρροῆς, ἣν δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἡ Ἀγγλικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἕνωσις.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς διαμάχης ταύτης ἠκούσθησαν καὶ αἱ φωναὶ τῶν δύο Ἀρχιεπισκόπων Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης. Ὁ πρῶτος τούτων ἐν φυλλαδίῳ ἐπιγραφομένῳ «ἡ ἡμετέρα ἐλπὶς καί γνώμη» ἐπανέλαβε καὶ πάλιν τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ νέῳ Εὐχολογίῳ τὸ προσβάλλον τὴν προτεσταντικὴν ἄποψιν, ὡς ἰσχυρίσθη ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Εἰς τὴν ἀναθεώρησιν, λέγει, ἐκράτησαν δύο ἀρχαί· πρῶτον, ὅπως ἡ ἀναθεώρησις γένηται κατὰ συνταγματικὸν τρόπον τ. ἔ. διὰ τῆς συνεργασίας τῶν Κληρικῶν Συνελεύσεων καὶ τῶν τριῶν Βουλῶν τῆς Ἐκκλησιαστ. Συνελεύσεως, ἤτοι διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, ἀφοῦ τὸ Εὐχολόγιον δὲν εἶνε προωρισμένον διὰ τὸν κλῆρον μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν λαόν· καὶ δεύτερον, ὅπως ἡ ἀναθεώρησις συμβιβάσῃ ποικίλας γνώμας, καθολικάς, προτεσταντικάς, φιλελευθέρας, ἂν τὸ βιβλίον προὔκειτο νὰ ᾖ σύμφωνον πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν παράδοσιν. «Ἐφ' ὅσον, λέγει, ἠδυνήθην νὰ ἀσκήσω ἐπιρροήν, ἠγωνίσθην ἐπὶ μακρὰ ἔτη νὰ ἐξασφαλίσω λογικὴν βάσιν δι' ὅ,τι πλείστους, οἵτινες ἐπεζήτησαν τοιαύτην». Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀποκρούει μετά τινος ἀγανακτήσεως τὴν κατηγορίαν «ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι συνεμάχησαν δι' ἡνωμένων σκευωριῶν ἐναντίον τοῦ ἀληθοῦς χαρακτῆρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας». Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κατακλείει τὸ φυλλάδιον αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς συγκινητικῶν λέξεων· «Εἶμαι γέρων καὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ γέροντες ὀνειρεύονται ὄνειρα. Τὰ ὄνειρά μου περὶ τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον μέλλω νὰ ἐγκαταλείψω μετ' ὀλίγον, εἶνε πλούσια ἐν ἐλπίδι. Δύναμαι νὰ διακρίνω μεταξὺ τῶν ἔστιν ὅτε ἀγριαινόντων ρευμάτων σκέψεις, τὰς ὁποίας ἐμνημόνευσα ἀρχόμενος, γεγονότα τινὰ καὶ τάσεις τινάς, αἵτινες ἐνισχύουσι τὴν πίστιν μου. Αἱ συγκεχυμέναι καὶ ἀντιρρητικαὶ ἐρωτήσεις τοῦ λαοῦ δὲν εἶνε ἐχθρικαὶ πρὸς

τὴν ἀρχαίαν πίστιν ἐν ᾗ ἱστάμεθα, καίτοι ἡ πίστις αὕτη προσβλέπεται ἐκ διαφόρων γωνιῶν καὶ κατὰ πολλοὺς νέους τρόπους. Ἡ ἐγκαρδιός μου προσευχὴ εἶνε, ὅπως πρὶν ἢ εἴπω τὸ «Νῦν ἀπολύεις» ἀξιωθῶ κατά τινα τρόπον—καὶ μάλιστα διὰ τοῦ νέου ἡμῶν Βιβλίου -νὰ βοηθήσω τὴν νεωτέραν γενεάν, τῆς ὁποίας ὁ δρόμος φωτοβολεῖ ἐξ ἐλπίδος».

Ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης ἐν τῇ Ἐπαρχιακῇ Συνελεύσει τῆς Ὑόρκης ὁμιλῶν περὶ τοῦ τὸ δεύτερον ἀναθεωρηθέντος Εὐχολογίου εἶπεν, ὅτι τὸ Ν. Εὐχολόγιον εἶνε εἰλικρινὴς προσπάθεια, ὅπως δοθῇ θέσις ἐν τῇ δημοσίᾳ προσευχῇ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἐξελίξεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς σκέψεως, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶνε ζῶσα κοινωνία. Τὸ βιβλίον δὲν ἀντιπροσωπεύει σειρὰν εὐφυῶν συμβιβασμῶν, ἀλλὰ τὴν ἑνότητα καὶ τὴν περιληπτικότητα τῆς ὅλης ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Sir Joynson Hicks ὄχι μόνον δὲν δικαιολογεῖται ἰσχυριζόμενος, ὅτι τὸ βιβλίον ἀντιπροσωπεύει τὰ συμφέροντα τῶν στενῶν καὶ δικτατορικῶν Ἀγγλοκαθολικῶν, ἀλλὰ ἐν τῇ καταπολεμήσει τοῦ βιβλίου εὑρίσκει συμμάχους καὶ ἐξόχους ἡγέτας τῆς μερίδος, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον. Οἱ Ἐπίσκοποι, οἵτινες ἔχουσι τὸ κυριώτερον μέρος τῆς εὐθύνης διὰ τὰς προτάσεις δὲν σκέπτονται φατριαστικῶς. Τὸ Βιβλίον δεον νὰ ὑποστηριχθῇ, διότι παρέχει τὴν μόνην δυνατὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἀποκατάστασιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἐννοίας τοῦ νόμου καὶ τοῦ κύρους, τὰ ὁποῖα εἶνε ἀπαραίτητα εἰς πᾶσαν ὑγιᾶ κοινωνίαν. Ἂν τὸ Βιβλίον ἐπιψηφισθῇ, θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαίαν πρόσκλησιν πρὸς νομιμοφροσύνην, γενναιοφροσύνην καὶ καλὴν θέλησιν, ἵνα δυνηθῇ ἡ Ἐκκλησία νὰ χωρήσῃ ἰσχυρὰ ὡς πραγματικῶς ἡνωμένη πρὸς ἐλευθερίαν καὶ δρᾶσιν. Ἂν καὶ τὸ δεύτερον ἀπορριφθῇ, θὰ προκύψῃ κατάστασις, ἥτις θὰ θέσῃ εἰς δοκιμασίαν τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς οὐδέποτε πρότερον ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ. Ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν συμβῇ, ἡ συνεργασία ὅλων εἶνε ἀναγκαία. Ὁ καιρὸς τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῶν συζητήσεων παρῆλθε. Ἤδη εἶνε ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καθ' ὃν ἡ κυρία προσοχὴ πρέπει νὰ στραφῇ εἰς τὸν αὐτοσεβασμὸν τῆς Ἐκκλησίας. . .

(Ἕπεται συνέχεια)

Λονδῖνον † Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 291].

Γ'.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΝ ΤΩι ΘΑΝΑΤΩι ΑΥΤΟΥ

(ΚΕΦ. ΙΗ'—ΙΘ')

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'. [στίχ. 1—40]

Ἡ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα Ἄνναν προσαγωγὴ Αὐτοῦ, καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ ἀνάκρισις τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου. Ὁ Ἰησοῦς ἄγεται ἀπὸ τοῦ Καϊάφα πρὸς τὸν Πιλᾶτον, ὃς ἀνακρίνας καὶ εὑρὼν Αὐτὸν ἀθῷον πειρᾶται νὰ ἀπολύσῃ, ἀλλ' ἀποτυγχάνει, τῶν Ἰουδαίων προκρινάντων τοῦ Ἰησοῦ τὸν λῃστὴν Βαραββᾶν.

Στίχ. 1. Μετὰ τοὺς παρατεθέντας ἀνωτέρω τελευταίους πρὸς τοὺς Ἀποστόλους λόγους Αὐτοῦ (ΙΓ' 31—ΙΣΤ'), καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν πιστῶν καθόλου αἰτήσεις πρὸς τὸν Πατέρα (ΙΖ'), λεχθέντα πάντα ἐν τῷ ὑπερῴῳ τοῦ Μυστικοῦ δείπνου, ἢ καὶ τυχὸν ἐν ἄλλῳ τινὶ τῆς πόλεως τόπῳ (πρβλ. ΙΔ' 31), ὁ Ἰησοῦς συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἐξέρχεται τῆς πόλεως καὶ διερχόμενος τὴν κοιλάδα, τὴν ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων διαρρεομένην, ὡς καὶ τὸν χείμαρρον αὐτόν, φθάνει εἰς τὸν τόπον, τὸν ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων ἱ. Εὐαγγελιστῶν (Ματθ. ΚΣΤ' 36. Μρκ. ΙΔ' 32) [1] ἀπὸ τοῦ κτήτορος ἴσως αὐτοῦ [2] ὀνομαζόμενον Γεθσημανῆ,

[1] Ὁ ἱ. Λουκᾶς σημειοῦται γενικώτερον : *Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν* (ΚΒ' 32), πρὸς ὃ πρβλ. Ματθ. ΚΣΤ' 30. Μαρκ. ΙΔ' 26, ἅτε τοῦ χωρίου [κήπου] Γεθσημανῆ κειμένου κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων ὑψουμένου ὄρους τῶν Ἐλαιῶν.

[2] Ὁ Δαμαλᾶς Γ' σελ. 531 γράφει : «Ἐκαλεῖτο ὁ κῆπος οὗτος Γεθσημανῆ, ἑβραϊστὶ ἐλαιοτριβεῖον, ἴσως ἐκ τοῦ ἐν τῷ κήπῳ ὑπάρχοντος τοιούτου».

ὄντα δὲ κατὰ τὸν ἐνταῦθα χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου κῆπον. Ἀφικόμενοι ἐνταῦθα εἰσέρχονται εἰς αὐτόν, ὄντα πάντως κατά τινα τρόπον περιπεφραγμένον, ὅ,τε Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι. **Τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων.** Οὕτω ἐκλήθη ὁ Ἀνατολικῶς τῶν Ἱεροσολύμων, χειμῶνος μόνον (ὡς δῆλον ἐκ τοῦ ὀνόματος χείμαρρος) ῥέων οὗτος χείμαρρος, κληθεὶς οὕτω κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην διὰ τὸ χρῶμα τοῦ ὕδατος αὐτοῦ, ὅπερ ἦτο τεταραγμένον καὶ μελανωπόν. Εὔδηλον, ὅτι οἱ τὴν γνώμην ταύτην ἀσπαζόμενοι εἰς οὐδεμίαν σχέσιν θέτουσι τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἐν λόγῳ χειμάρρου πρὸς τὸ γνωστὸν δένδρον τῆς κέδρου, ἀλλὰ παράγουσιν αὐτὴν ἐκ τῆς σχετικῆς Ἑβραϊκῆς, ἀναμιμνησκούσης ἰσχυρῶς τὴν λατινικὴν λέξιν *niger*. Ἀντὶ τῆς γραφῆς **τῶν Κέδρων,** ἀπαντώσης καὶ παρὰ τοῖς Ο′ (Β′ Βασ. ΙΕ′ 23 κλπ.) ἄλλαι ἀρχαῖαι γραφαί: **τοῦ Κέδρου** ἢ **τοῦ Κεδρών.** Ἡ τελευταία αὕτη, προτιμωμένη ὑπὸ νεωτέρων τινῶν κριτικῶν, εἶνε συνήθης παρ' Ἰωσήπῳ. Ἐξηγηταί τινες ἀναμιμνήσκονται ἐνταῦθα τῆς διὰ τῆς διαβάσεως τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων φυγῆς πρὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ τοῦ βασιλέως Δαυΐδ, τύπου τοῦ Χριστοῦ, ἢ τοῦ Ἀδάμ, ὑποκύψαντος τῷ θανάτῳ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἐδέμ. [1] «Μεσονυκτῶν ὁδοιπορεῖ καὶ ποταμὸν διαβαίνει καὶ ἐπείγεται πρὸς τὸν τῷ προδότῃ γνώριμον τόπον ἐλθεῖν, ἐκκόπτων τοῖς ἐπιβουλεύουσι τὸν πόνον καὶ ἀπαλλάτων ταλαιπωρίας αὐτοὺς ἁπάσης, καὶ δείκνυσι τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑκὼν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα ἔρχεται, ὅπερ ἱκανὸν αὐτοὺς μάλιστα παραμυθήσασθαι ἦν». Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ.

Στίχ. 2. Ἡ ἀναγκαία κριθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ παρατήρησις αὕτη, ὅτι ὁ Ἰούδας ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν προτέρων τὸν συνήθη τόπον τῆς διανυκτερεύσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ ἀφορᾷ πάντως εἰς διασάφησιν ἀπορίας, καταλειπομένης ἀνεξηγήτου ὑπὸ τῆς σχετικῆς διηγήσεως τῶν Συνοπτικῶν, καθ' ἣν δὲ ὁ Ἰούδας παρίσταται ἄγων τὴν μικρὰν συνοδίαν εὐθὺ πρὸς τὸν τόπον τῆς διαμονῆς τοῦ Ἰησοῦ. Οὕτω κατὰ τὴν ἐνταῦθα γινομένην δήλωσιν τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ ὁ Ἰούδας δὲν ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ τόπου τῆς διανυκτερεύσεως τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῶν Ἀποστόλων, διότι οὗτοι διενυκτέρευον κατὰ τὴν δυτικὴν κλιτὺν τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ὅπου ὁ κῆπος Γεθσημανῆ, τὰς προτελευταίας νύκτας, πιθανὸν δὲ καὶ ἄλλοτε **(ὅτι πολλάκις συνήχθη** πρβλ. καὶ Λουκ. ΚΒ′ 39 **κατὰ τὸ ἔθος)** κατὰ τὰς ἀναβάσεις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν.

---

[1] Οὕτω καὶ Θεοφ. γράφει: «Ὁ δὲ κῆπος, ἀφ' οὗ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἔλαβε τὴν ἀρχήν, ἀντίτυπον ἂν εἴη τοῦ Παραδείσου. Ἐν γὰρ τῷ κήπῳ τοῦ Παραδείσου πεσόντες, εἴδομεν ἐν κήπῳ τὸ σωτήριον τοῦ Χριστοῦ πάθος δεχόμενον τὴν ἀρχήν, καὶ πάντα τὰ πρῴην δυσχερῆ ἐπανορθούμενον».

«Πῶς δὲ ὁ Ἰούδας ἐκεῖ ἤρχετο; ἢ πόθεν μαθὼν ἐκεῖ ἦλθεν; Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι τὰ πολλὰ ἔξω διενυκτέρευεν. Οὐ γὰρ ἂν εἴγε οἴκοι διῆγεν, ἐπὶ τὴν ἔρημον ὁ Ἰούδας ἦλθεν». Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Ὑποτίθεται, ὅτι ὁ κάτοχος τοῦ κήπου, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πιθανῶς καὶ οἰκίσκος, ἦτο γνώριμος τῷ Ἰησοῦ. **Καὶ ὁ Ἰησοῦς.** Ὑποτίθενται καὶ ἄλλοι ἐκεῖσε συναγόμενοι καὶ αὐλιζόμενοι. Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν ἀρχ. κωδίκων, τὴν καὶ παρὰ τῷ ἱ. Χρυσ., ἐλλείπει ὁ **καὶ** πρὸ τοῦ **ὁ Ἰησοῦς.**

Στίχ. 3. Τὴν ἐνταῦθα ἱστορικῶς παρεμπίπτουσαν ἀγωνιώδη προσευχὴν τοῦ Ἰησοῦ παρασιωπᾷ ὁ ἱ. Εὐαγγ. (ὃν τρόπον ἀνωτέρω τὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας καὶ ἄλλα) ὡς ἱκανῶς γνωστὴν ἐκ τῆς ἄλλης Εὐαγγελικῆς παραδόσεως, ἴσως δὲ καὶ ὡς μὴ ἀνταποκρινομένην πρὸς τὴν πρόθεσιν τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγ., τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὑπερκοσμίου ἐν τῷ Ἰησοῦ δόξης (πρβλ. Α΄ 14), μνημονεύει δὲ λεπτομερειῶν τινῶν ἀξιοσημειώτων εἰς τὰ τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ ἀναφερομένων, ἐλλειπουσῶν δὲ ἀπὸ τῆς σχετικῆς διηγήσεως τῶν Συνοπτικῶν. Οὕτω ἀντὶ τῆς ἀορίστου ἐκφράσεως τῆς παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς ἀπαντώσης, **ὄχλος** (Λουκ. ΙΒ΄ 47) ἢ **ὄχλος πολὺς** (Ματθ. ΚΣΤ΄ 47. Μρκ. ΙΔ΄ 43), χαρακτηριζούσης δὲ τὴν μιαιοφόνον συνοδίαν, τὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ προδότου μαθητοῦ ἀποσταλεῖσαν πρὸς σύλληψιν τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰωάννης ὁρίζει γράφων, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ὄχλος ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς τῶν Ἱεροσολύμων φρουρᾶς καὶ ἐκ κλητήρων (ἢ ἐκ τῆς Λευϊτικῆς φρουρᾶς τοῦ Ἱεροῦ) τοῦ Μ. Συνεδρίου, ὑπονοουμένου διὰ τῶν λέξεων **ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαῖοι** (πρβλ. στ. 12, ἔνθα κεῖται **Ἰουδαῖοι,** ὡς χαρακτηρίζεται παρὰ τῷ Ἰωάννῃ τὸ Μέγα Συνέδριον, ἅτε ἀντιπροσωπεῦον τὸ ὅλον Ἰουδαϊκὸν Ἔθνος), συνδυάζων δὲ τὰς **μαχαίρας καὶ τὰ ξύλα,** τὰ παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς ὡς ὅπλα τοῦ ὄχλου μνημονευόμενα, σημειοῦται ρητῶς τὴν λέξιν **ὅπλα,** ἀνήκοντα κυρίως τοῖς Ρωμαίοις στρατιώταις, μνημονεύει δὲ καὶ φανῶν καὶ λαμπάδων, ἀπαραιτήτων, παρὰ τὸ φῶς τῆς σελήνης, πλησιφαοῦς κατὰ τὸ Πάσχα, ὅπως μὴ τὰ τυχὸν καλύπτοντα αὐτὴν νέφη ἐπιτρέψωσι τῷ Ἰησοῦ νὰ κρυφθῇ που ἐν τῷ κήπῳ καὶ νὰ διαφύγῃ. **Λαβὼν τὴν σπεῖραν.** Εὔδηλον, ὅτι τὴν σπεῖραν ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἰούδα ὁ Πιλᾶτος, παρακληθεὶς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Μ. Συνεδρίου, προβαλόντος αὐτῷ τὸν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ πολιτικὸν κίνδυνον. Πρὸς σύλληψιν τοῦ Ἰησοῦ ἤρκουν οἱ ὑπηρέται, ὅθεν ἡ σπεῖρα προορισμὸν εἶχεν ὅπως καταστείλῃ ἐπαναστατικὸν τυχὸν κίνημα τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. Καίτοι δὲ τὸ ἄρθρον **(ἡ σπεῖρα),** καὶ ἡ παρουσία τοῦ **χιλιάρχου** (στ. 12) παρέχουσι νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ λόγος περὶ τῆς ὅλης Ρωμαϊκῆς φρουρᾶς (μιᾶς κούρτιος, 500—600 ἄνδρες), ὁσῳδήποτε καὶ ἂν ὁ ἱ. Μάρκος (ΙΔ΄ 16) πρὸς δήλωσιν τοῦ συνόλου αὐτῆς μεταχειρίζε-

ται τὴν λέξιν **ὅλη**, οὐχ ἧττον ἀπιθάνου ὄντος, ὅτι τὸ Πραιτώριον καὶ ὁ πύργος 'Αντωνία κατελείφθησαν ἐξ ὁλοκλήρου ἀφρούρητα, δέον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι σημαντικὸν μόνον μέρος αὐτῆς ἠκολούθησε τῷ 'Ιούδᾳ. **'Εκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων.** Οἱ Φαρισαῖοι, κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν μέλη τοῦ Μ. Συνεδρίου, ἦσαν οἱ ἐχθρικώτερον κατὰ τοῦ 'Ιησοῦ διακείμενοι, καὶ εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὴν σύλληψιν Αὐτοῦ ἐπιθυμοῦντες καὶ διενεργήσαντες. **Φανῶν.** 'Η λέξις ἀπὸ τῆς γενικωτέρας σημασίας, ἣν συμφώνως πρὸς τὴν παραγωγὴν αὐτῆς ἔχει, κατήντησεν εἰς τὴν μερικωτέραν, τὴν δηλοῦσαν τὸ τῆς κοινῆς φανάρι. Τὴν παρουσίαν τῆς Ρωμαϊκῆς φρουρᾶς κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ 'Ιησοῦ οἱ ἀρχαῖοι 'Εξηγηταὶ ἀποδίδουσιν εἰς δεκασμόν. Οὕτω ὁ Θεοφ. σημειοῦται· «Τὴν μὲν σπεῖραν πείθουσιν αὐτοῖς συνεργῆσαι διὰ χρημάτων» μεθ' ὃ ἐπισυνάπτει, «πολλοὶ δὲ ἐπέρχονται δεδοικότες τοὺς ἑπομένους τῷ 'Ιησοῦ, λαμπάδας δὲ καὶ φανοὺς ἐπάγονται, ὡς ἂν μὴ ἐκφύγῃ αὐτοὺς ἐν τῷ σκότει λαθών». Πρβλ. Χρυσ. καὶ Ζιγ.

Στίχ. 4. Δήλη ἡ θεία πρόγνωσις τοῦ 'Ιησοῦ, καὶ ἡ ἑτοιμότης Αὐτοῦ, ὅπως προσαρμοσθῇ καὶ ὑποκύψῃ ἐν πᾶσιν εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς Αὐτοῦ. 'Επὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ 'Ιούδα μετὰ τῆς ἐπιβούλου συνοδίας ὁ 'Ιησοῦς ἐν πλήρει ἀταραξίᾳ, ἀπορρεούσῃ ἀπὸ τῆς προγνώσεως καὶ τῆς εἰλημμένης ἤδη ὑπ' Αὐτοῦ ἀποφάσεως (πρβλ. ΙΔ' 31) μὴ ἀναμένων, ὅπως ἀναζητηθῇ, ἐξέρχεται εἰς ὑπάντησιν τῶν πρὸς σύλληψιν Αὐτοῦ ἀποσταλέντων, καὶ ἀποτείνει αὐτοῖς ἐρώτησιν **(τίνα ζητεῖτε)**, ἀφορῶσαν εἰς τὴν οἰκειοθελῆ 'Εαυτοῦ ὑπόδειξιν καὶ παράδοσιν. «**'Ιησοῦς δὲ εἰδὼς πάντα.** Τουτέστιν οὐκ ἀπὸ τῆς παρουσίας ἐκείνων περιέμενεν αὐτὰ μαθεῖν, ἀλλ' ἀταράχως ὡς πάντα εἰδὼς ταῦτα, οὕτω καὶ ἔλεγε καὶ ἐποίει». Χρυσ. **'Εξελθών.** 'Εξ ἀπωτέρω τινὸς πιθανῶς σημείου τοῦ κήπου. Πρβλ. Λουκ. ΚΒ' 41 **ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν.** Κατ' ἄλλους ὁ 'Ιησοῦς ἐξῆλθε τοῦ οἰκίσκου τοῦ κήπου, πρὸς ἣν γνώμην φαίνεταί πως προσκροῦον τὸ τοῦ στ. 27 **(ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ)**, ἢ ἁπλῶς ἐκ τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν. **Αὐτοῖς.** Νοοῦνται οἱ ὑπηρέται, οἱ τὴν σύλληψιν τοῦ 'Ιησοῦ κυρίως ἐντεταλμένοι. **Τίνα ζητεῖτε.** Δέον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ 'Ιησοῦς οὐδαμῶς ἐπιθυμῶν, ὅπως πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν Αὐτοῦ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ προδοτικοῦ τοῦ 'Ιούδα σημείου (τοῦ φιλήματος Μτθ. ΚΣΤ' 49, 50 κλπ.) ἀπεσπάσθη ταχέως τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ προσεγγίσας τοῖς ὑπηρέταις ἀπέτεινεν αὐτοῖς τὴν ἐν λόγῳ ἐρώτησιν, ὅπως οὕτω αὐτεξουσίως καὶ οἰκειοθελῶς παραδοθῇ αὐτοῖς. Οὕτως αἴρεται καὶ ἡ φαινομενικὴ σχετικὴ ἀντίφασις μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων τοῦ Εὐαγγ. καὶ τῆς διηγήσεως τῶν Συνοπτικῶν περὶ τοῦ προδοτικοῦ φιλήματος τοῦ 'Ιούδα.

Στίχ. 5. Ἡ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰησοῦ δοθεῖσα ἀπάντησις τῶν ὑπηρετῶν ἀποδεικνύει, ὅτι οὗτοι ἠγνόουν, ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς ταὐτότητος τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἱ. Χρυσ. ἐμβλέπει καὶ σκόπιμον ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ θαυματουργικὴν ἐνέργειαν. «Εἶδες δύναμιν ἄμαχον; πῶς ἐν μέσῳ ὢν ἐπήρωσεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς;... Ἐποίησε δὲ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, δηλῶν, ὅτι οὐ μόνον συλλαβεῖν Αὐτὸν οὐ δύνανται, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἰδεῖν ἐν μέσῳ ὄντα, εἰ μὴ Αὐτὸς ἐνδοίη». Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Ἡ προσθήκη τοῦ **Ναζωραῖος** ἀφορμὴν ἔχει τὴν πυκνὴν χρῆσιν τῆς προσωνυμίας Ἰησοῦς. Ὁ λόγος τῆς μεταξὺ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἰησοῦ **Ἐγώ εἰμι** καὶ τῆς εἰς τοὺς ἀκροασαμένους αὐτῆς ἐπενεργείας αὐτῆς, παρεμβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγ. παρατηρήσεως **εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν** δὲν φαίνεται πολὺ σαφής. Κατά τινας ἀναπληροῖ αὕτη τὴν περὶ τοῦ προδοτικοῦ φιλήματος τοῦ Ἰούδα παρ᾽ ἅπασι τοῖς Συνοπτικοῖς ἀπαντῶσαν διήγησιν, ἀποτελοῦσα ἁπλοῦν ὑπαινιγμὸν εἰς αὐτήν, ἄλλως γνωστήν. Κατ᾽ ἄλλους ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν καὶ ἀνεξίτηλον ἐντύπωσιν, ἣν κατέλιπε τῷ ἱ. Εὐαγγ. τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πρὸ μικροῦ ἐκ τῶν δώδεκα ἵστατο μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ θείου Διδασκάλου, μία ἐξόχως τραγικὴ στιγμὴ ἐν τῇ ὅλῃ ταύτῃ ὑπερφυεῖ τραγῳδίᾳ.

Στίχ. 6. Τὴν ἐνταῦθα ἀναγραφομένην ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγ. πληροφορίαν περὶ τῆς ἀπενεργείας, ἣν ἔσχεν ἐπὶ τοὺς ὑπηρέτας ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι Αὐτὸς Ἐκεῖνος ἦτο ὁ ὑπ᾽ αὐτῶν καταζητούμενος, ἄλλοι μὲν τῶν Ἑρμηνευτῶν ἐξηγοῦνται θαυματουργικῶς, ἀφορῶσαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος, ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἦτο ἱκανὴ νὰ κατισχύσῃ Αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἄρα οἰκειοθελῶς ὅλως παρέδιδεν Ἑαυτόν. Οὕτως ἐξηγοῦνται καὶ οἱ ἀρχαῖοι, Χρυσ. καὶ Θεοφ. Ἄλλοι δὲ φυσικῶς, ὡς ὀφειλομένην εἰς τὸ αἴσθημα τοῦ φόβου, ὅπερ ἐνέβαλεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν (καὶ τοῦ Ἰούδα ἐπίσης πεσόντος) ἡ ἀπροσδόκητος ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ, τοσαῦτα θαυμάσια κατεργασαμένου, καὶ πρὸ μικροῦ ἅμα ἐν ἀλαλαγμοῖς ὑπὸ τοῦ πλήθους προϋπαντηθέντος. Ὑπὸ τῶν τὴν δευτέραν ταύτην γνώμην ἀσπαζομένων ὑποτίθεται συνήθως, ὅτι οἱ ὑπηρέται κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου δεισιδαιμονικοῦ, μή τι πάθωσι κακὸν παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, εἰς ὑπάντησιν αὐτῶν χωροῦντος. Τίνες καὶ ὁπόσοι οἱ ἐκ τῆς πολυπληθοῦς συνοδίας πεσόντες δὲν ὁρίζεται. Ὅτι βεβαίως ἡ θαυματουργικὴ ἐνέργεια τοῦ λόγου τοῦ Ἰησοῦ ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ πάντας, καὶ ἐπὶ τοὺς Ρωμαίους στρατιώτας, οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων, ἀλλὰ φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι αὕτη ἐπέδρασε μᾶλλον ἐπὶ τοὺς ἀκροασαμένους τῆς φωνῆς τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ, τοὺς ὑπηρέτας, καὶ δὴ τοὺς πρωτεύοντας αὐτῶν καὶ προηγουμένους.

Στίχ. 7-8. Ἐξερχόμενος εἰς ὑπάντησιν τῶν πρὸς σύλληψιν Αὐτοῦ

ἀποσταλέντων, καὶ οἰκειοθελῶς τούτοις παραδιδόμενος πρὸς τῇ τοιούτῳ τρόπῳ διατρανώσει τῆς ἀνυποκρίτου συμμορφώσεως Αὐτοῦ πρὸς τὰς βουλὰς τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς ἀπεδλεπεν Οὗτος καὶ εἰς τὴν πρόληψιν πάσης τυχὸν ἐνοχλήσεως τῶν ἰδίων Αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ὀπαδῶν· καὶ εἰς τοῦτο ἀφορᾷ ἡ νέα ἐρώτησις Αὐτοῦ, καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀπαντήσεως τῶν ὑπηρετῶν ἐπανάληψις τῆς διαβεβαιώσεως Αὐτοῦ, ὅτι Ἐκεῖνος ἦτο ὁ καταζητούμενος Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ἰδίᾳ δὲ ἡ ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων αἴτησις, ὅπως ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι **(ἄφετε τούτους ὑπάγειν).** Ἡ νέα ἐρώτησις τοῦ Ἰησοῦ, ὑποτίθεται, ἔτι κατηθησύχασέ πως τοὺς ὑπηρέτας, καὶ τρόπον τινὰ ἀνεμνησεν αὐτοὺς τὸ καθῆκον αὐτῶν, ὅθεν καὶ ἡ ἐπαναληφθεῖσα ὁμοία τῇ προηγουμένῃ ἀπάντησις. «**Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν.** Μέχρι τῆς ἐσχάτης ὥρας τὴν εἰς αὐτοὺς φιλανθρωπίαν ἐνδεικνύμενος. Εἰ γὰρ Ἐμοῦ δεῖσθε, φησί, μηδὲν ὑμῖν ἔστω πρὸς τούτους κοινόν. Ἰδοὺ γὰρ Ἐμαυτὸν παραδίδωμι». Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ.

Στίχ. 9. Ὁ ἱ. Εὐαγγ. σπεύδει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων ἐπιδειχθείσῃ ταύτῃ ἀποτελεσματικῇ προνοίᾳ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως μὴ πάθωσί τι καὶ οὗτοι ἐπὶ τῇ συλλήψει Αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπικειμένῃ καταδίκῃ προφητείας δίκην ἐπληρώθησαν οἱ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸ παρελθὸν ἐξενεχθέντες (ΙΖ΄ 12), ἀλλ' αἰώνιον κῦρος ἔχοντες λόγοι Αὐτοῦ περὶ τῆς ὑπὸ τὴν σκέπην Αὐτοῦ τηρήσεως τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ. Ὁ ἱ. Χρυσ. μετὰ λόγου σημειοῦται· «Ἀπώλειαν δὲ ἐνταῦθα (ὅτε δηλ. ὁ Ἰησοῦς μετεχειρίσθη ΙΖ΄ 12 τὰς λέξεις: οὐκ ἀπολέσω ἐξ αὐτῶν οὐδένα) οὐ ταύτην φησὶ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἐκείνην τὴν αἰώνιον (καθ' ὅσον ἡ παραμονὴ εἰς Χριστὸν ἢ ἡ ἀποσκίρτησις ὑπ' Αὐτοῦ, ὡς ἡ τοῦ Ἰούδα, προεδίκαζε καὶ τὴν μέλλουσαν τύχην). Ὁ δὲ ἱ. Εὐαγγ. καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτὸ παρέλαβε (καθότι οἱ ἐξωτερικοὶ πειρασμοί, οἱ κίνδυνοι καὶ φόβοι, δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀποσκίρτησιν παρὰ τοῖς ἧττον εὐσταθέσι, πρβλ. τὴν ἄρνησιν τοῦ Πέτρου). Μεθ' ὃ ὁ ἅγιος Πατὴρ ἐν σχέσει πρὸς τὴν τήρησιν τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ παρατηρεῖ προσέτι· «Θαυμάσειε δ' ἄν τις πῶς καὶ αὐτοὺς οὐ συνέλαβον μετ' Αὐτοῦ καὶ κατέκοψαν, καὶ μάλιστα τοῦ Πέτρου παροξύναντος αὐτοὺς δι' ὧν εἰς τὸν δοῦλον ἐποίησε. Τίς οὖν αὐτοὺς κατέσχεν; Ἄλλος μὲν οὐδείς, ἡ δὲ ῥίψασα αὐτοὺς δύναμις ὑπτίους». Ὁμ. Θεοφ. Ἀξιοσημείωτος ἡ μὴ κατὰ λέξιν ἀπόδοσις ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγ. τῶν παρατιθεμένων λόγων τοῦ Ἰησοῦ. Πρβλ. ΙΖ΄ 12.

Στίχ. 10. Ἡ εὔλογος παρατήρησις τοῦ ἱ. Χρυσ. περὶ τῆς ὑπερφυσικῆς κυρίως εἰπεῖν τηρήσεως ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ διαπιστοῦται ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα ἐκτιθεμένου γεγονότος, ὅπερ δικαίῳ τῷ λόγῳ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὀλεθρίας διὰ τοὺς Ἀποστόλους πάντας (ἐν πάσῃ περι-

πτώσει διὰ τὸν αὐτουργὸν) συνεπείας. Ἡ σχετικὴ τῶν Συνοπτικῶν διήγησις τοῦ πράγματος (Μτθ. ΚΣΤ´ 51 κλπ.) συμπληροῦται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου δηλώσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ τὴν μάχαιραν ἐκσπάσαντος Ἀποστόλου, ὡς καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δούλου τοῦ Ἀρχιερέως, ὃν καὶ ἐγίνωσκε φαίνεται ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὁ ἱ. Εὐαγγελιστής (πρβλ. στ. 15 καὶ 26). Ὁ Πέτρος δὲν ἀπετράπη ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ (ΙΕ´ 36 κ. ἑ.), ἀλλ' ἐπὶ τῷ προβλεπομένῳ κινδύνῳ ἐφωδιάσθη διὰ μαχαίρας **(ἔχων μάχαιραν)** [1]), ἧς καὶ ἐπιστάσης κατὰ τὴν ἐκτίμησιν Αὐτοῦ τῆς ὥρας ἐποιήσατο χρῆσιν. Ὑποθέτουσι συνήθως, ὅτι ὁ δοῦλος οὗτος τοῦ Ἀρχιερέως Μάλχος λαβὼν μέρος εἰς τὴν συνοδίαν διεκρίνετο διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ κατ' αὐτοῦ πληγὴ τοῦ Πέτρου ἀστοχήσασα τῆς κεφαλῆς ἀπέκοψε τὸ ὠτίον· καίτοι κατ' ἄλλους ὁ Πέτρος σκοπίμως ἔπληξε μετὰ προφυλάξεως. Ὁ ἱ. Χρυσ. γράφει· «Οὐχ ἁπλῶς τὸ δεξίον ὠτίον λέγει, ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ τὴν ὁρμὴν τοῦ θέλων εἰπεῖν τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι σχεδὸν ἐπ' αὐτὴν ὥρμησε τὴν κεφαλήν». Ὁ αὐτὸς δ' ἐπίσης παρατηρεῖ· «Οὐχ ἑαυτῷ ἤμυνεν, ἀλλὰ τῷ Διδασκάλῳ. Ἔπειτα οὐδὲ τέλειοί πως καὶ ἀπηρτισμένοι ἦσαν. Σὺ δὲ εἰ βούλει Πέτρον φιλοσοφοῦντα ἰδεῖν, ὄψει μετὰ ταῦτα τραυματιζόμενον καὶ πρᾴως φέροντα καὶ μυρία πάσχοντα δεινὰ καὶ οὐ παροξυνόμενον».

Στίχ. 11. Ἐν τῇ ἀπαντήσει τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πέτρον διατρανοῦται αὖθις ἡ οἰκειοθελὴς συνῳδὰ τῇ θείᾳ βουλῇ παράδοσις Αὐτοῦ. Ἡ μεταφορικὴ ἔκφρασις **(τὸ ποτήριον** κλπ.), ἡ τὸν θάνατον ὑπαινισσομένη, ἅτε τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ ἐγκλειούσης ἤδη καὶ τὸ τέλος τοῦ μεγάλου δράματος (ὅθεν ὁ παρακείμενος **δέδωκε),** ἀναμιμνήσκει τὴν σχετικὴν κατὰ τὴν ἀγωνιώδη ἐν Γεθσημανῇ προσευχὴν αἴτησιν (Μτθ. ΚΣΤ´ 39 κλπ.) καὶ δήλωσιν (αὐτόθι στ. 42) τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ εἶνε ἀξιοσημείωτος. «**Τὸ ποτήριον** κλπ. Δεικνύει, ὅτι οὐ τῆς ἐκείνων δυνάμεως τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τῆς Αὐτοῦ συγχωρήσεως· καὶ δηλῶν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντίθεός τις, ἀλλ' ὑπήκοος μέχρι θανάτου τῷ Πατρί». Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.

Στίχ. 12-14. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν πιθανῶς καὶ συνοδευόμενος ἀσφαλείας χάριν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ἡγουμένου τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ὁ Ἰησοῦς δεδεμένος, ὅπως μὴ τυχὸν ἐκφύγῃ, ἄγεται κατὰ τὴν ἐνταῦθα διήγησιν τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ πρῶτον πρὸς τὸν Ἄνναν. Οὕτω ὁ Ἰωάννης συμπληροῖ καὶ ἀποδίδωσιν ἀκριβέστερον τὴν σχετικὴν διήγησιν τῶν Συνοπτικῶν, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ἅμα συλληφθεὶς ἤχθη πρὸς

---

1) Ἀπὸ τοῦ Λουκᾶ ΚΒ´ 49. Ἐξηγηταί τινες ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι φαίνεται πιθανὸν ὅτι δὲν ἦτο μόνος ὁ Πέτρος ὁ διὰ μαχαίρας ἐφωδιασμένος.

τὸν Καϊάφαν (Μτθ. ΚΣΤ΄ 57), προστίθησι δὲ καὶ τὴν λεπτομέρειαν, καθ᾽ ἣν συλληφθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἐδέθη καὶ οὕτως ἔχων ἀπήχθη. Δικαιολογῶν δὲ ὁ ἱ. Εὐαγγ. τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν Ἄνναν πρῶτον ὁδηγίαν τοῦ Ἰησοῦ σημειοῦται, ὅτι ὁ Ἄννας ἦτο πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀρχιερέως. Ὁ Ἄννας πρὸς τῷ συγγενικῷ τούτῳ δεσμῷ, ἀρχιερατεύσας αὐτὸς οὗτος κατὰ τὰ ἔτη 6—15 μετὰ Χριστόν, ἦτο πατὴρ τοῦ προκατόχου καὶ τοῦ διαδόχου ἅμα τοῦ Καϊάφα, καὶ μέχρι τοῦ 66 μ. Χ. τριῶν ἔτι ἀρχιερέων, καὶ πρὸς θεῖος ἄλλου τινὸς συγχρόνου. Οὕτως ἱδρυτὴς ὡς εἰπεῖν δυναστείας ὅλης ἀρχιερέων ὢν ἐκέκτητο ζῶν τοσαύτην ἐπιρροήν, οἵα ἐν ἄλλοις καθίσταται δήλη ἐκ τῶν Λουκ. Γ΄ 2. Πρξ. Δ΄ 6, ὅπου παρίσταται οὗτος ὡς μονονοὺ συνάρχων τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέως. Ὑποτίθεται προσέτι, ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς συλλήψεως Αὐτοῦ καὶ τὸν τῆς συγκλήσεως τοῦ Μ. Συνεδρίου χρόνον ἀφεώρα, ὅπως μὴ εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην ὁ Ἄννας, προβεβηκὼς πιθανῶς ὤν, νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐν μέσῳ ψυχρᾶς (στ. 18) νυκτός. Οὕτω ὁ Ἄννας ἐν προκαταρκτικῇ ἀνακρίσει τοῦ Ἰησοῦ, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἐχούσῃ (πρβλ. Δαμαλᾶ τόμ. Γ΄ σ. 644) πρὸς τὰ παρὰ Συνοπτικοῖς ἐκτιθέμενα (Ματθ. ΚΣΤ΄ 57 κλπ.) ὡς ἅμα τῇ συλλήψει τοῦ Ἰησοῦ λαβόντα χώραν, θὰ ἐλάμβανε γνῶσιν τοῦ πράγματος καὶ θὰ ἀπεφαίνετο γνώμην, ἥτις ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν περαιτέρω διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως. Ὁποῖον χαρακῆρα θὰ εἶχεν ἡ περαιτέρω διεξαγωγὴ τῆς (διὰ τῆς παρὰ τῷ Ἄννᾳ ἀνακρίσεως ἀρξαμένης ἤδη) ὑποθέσεως ταύτης παρέχει εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ νοηθῇ ὁ ἱ. Εὐαγγ. διὰ τῆς ἐπισυναπτομένης παρατηρήσεως, ὅτι ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἄννα Καϊάφας ἦτο ὁ ὡς ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς ἐν ἐνεργείᾳ ἄρα ἀρχιερεύς, προειπὼν (πρβλ. ΙΑ΄ 49. 50) ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συμβουλεύσας, ὅτι συμφέρει **ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.** Ἐν σχέσει πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Καϊάφα ὡς ἀρχιερέως τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, ὡς καὶ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἰησοῦ πρόρρησιν καὶ συμβουλὴν αὐτοῦ βλπ. ἑρμηνείαν στ. 49. 50 τοῦ ΙΑ΄ κεφαλαίου. Πρὸς ἐξήγησιν τῆς πρὸς τὸν Ἄνναν πρῶτον ὁδηγίας τοῦ Ἰησοῦ Ἐξηγηταί τινες διατείνονται, ὅτι οὗτος ἀνεπλήρου τὸν Καϊάφαν, ἢ ὅτι ἦτο ὁ ὕπατος ἀνακριτής, ἢ ὁ πρόεδρος τοῦ Μ. Συνεδρίου, ἢ ὅτι ἐλογίζετο ὡς ὁ νόμιμος ἀρχιερεὺς κλπ. Κατὰ τὸν ἱ. Χρυσ. «Διατί πρὸς Ἄνναν (ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν); Ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἐνεπόμπευον τοῖς γενομένοις, ὡς δὴ τρόπαιον στήσαντες». Ὁμ. Θεοφ.

Στίχ. 15-16. Καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, πτοηθέντες καταλείπουσι τὸν συλληφθέντα Διδάσκαλον, ὁ Πέτρος καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἄλλος τις μαθητής, οὗ τὸ ὄνομα παρασιωπᾷ ὁ ἱ. Εὐαγγ., ἕπονται τῇ συλλαβούσῃ

Αὐτὸν συνοδίᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτῆς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ 'Αρχιερέως συνεισέρχονται αὐτῇ ἐνταῦθα, ὅπως παρακολουθήσωσι καὶ περαιτέρω τὰ τῆς τύχης τοῦ 'Ιησοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἀνωνύμως ἀναφερόμενος μαθητὴς ὡς γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ εἰσέρχεται ἀκώλυτος, ὁ δὲ Πέτρος τῇ μεσολαβήσει παρὰ τῇ χρέη θυρωροῦ τελούσῃ παιδίσκῃ τοῦ ἀνωνύμου μαθητοῦ. Περὶ τοῦ μαθητοῦ τούτου παρακολουθήσαντος μετὰ τοῦ Πέτρου τὸν 'Ιησοῦν συλληφθέντα μνημονεύει μόνος ὁ 'Ιωάννης, ὑποτίθεται δὲ συνήθως, κατὰ τὴν παρ' Αὐτῷ συνήθειαν, ὅπως παρασιωπᾷ τὸ ἴδιον ὄνομα (πρβλ. ΙΓ' 23. ΙΘ' 26. Κ' 2. ΚΑ' 7. 20) ὅτι εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ ἱ. Εὐαγγ. Τὴν γνώμην ταύτην διατυποῦσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι 'Εξηγηταὶ Χρυσ. κλπ. Κατ' ἄλλους εἶνε οὗτος 'Ιάκωβος ὁ Ζεβεδαίου, ἢ καὶ ἄγνωστόν τι πρόσωπον. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς μετὰ τοῦ 'Αρχιερέως γνωριμίας αὐτοῦ οἱ 'Εξηγηταὶ φρονοῦσι συνήθως, ὅτι ἀφορμὴν εἶχε τὸ βιοποριστικὸν ἔργον τοῦ ἐν λόγῳ μαθητοῦ, δι' ὃ οὗτος ἐπεκοινώνει μετὰ τῶν δούλων τοῦ 'Αρχιερέως, κατέστη δ' οὕτω καὶ αὐτῷ τούτῳ γνώριμος. Ἄλλοι δέ τινες ὑπολαμβάνουσι συγγένειαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ 'Αρχιερέως, ἢ γνωριμίαν μετ' αὐτοῦ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἱερατικῆς καταγωγῆς αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τὴν αὐλὴν δὲ περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἀνωνύμως μνημονευομένου 'Αρχιερέως αἱ γνῶμαι τῶν 'Εξηγητῶν ἰσχυρῶς διΐστανται, τῶν μὲν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου (παρὰ τὴν παρέμπτωσιν τῆς μνείας τοῦ Καϊάφα) ὑποστηριζόντων, ὅτι ὁ λόγος καὶ ἐνταῦθα (βλπ. στ. 13) περὶ τοῦ Ἄννα καὶ τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας αὐτοῦ, τῶν δὲ (διὰ τὴν παρεμπίπτουσαν μνείαν τοῦ Καϊάφα) [1]) ἐχομένων τῆς γνώμης, ὅτι πρόκειται καὶ παρὰ τῷ 'Ιωάννῃ ἐνταῦθα περὶ τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας τοῦ Καϊάφα, καὶ περὶ τοῦ 'Αρχιερέως τούτου. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην ἡ πρὸς τὸν Καϊάφαν ὁδηγία τοῦ 'Ιησοῦ δέον νὰ νοηθῇ γενομένη πρὸ τῶν ἀπὸ τοῦ στ. 15 κ. ἑξ., ἡ δὲ παρατήρησις τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ, ἡ μόλις ἐν στίχῳ 24 γινομένη, ὡς ἀποτελοῦσα σημείωσιν αὐτοῦ, ἀναγκαίαν κριθεῖσαν μετὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 15—23 παρεμπεσόντα, ὅπως μὴ παρεξηγηθῶσι τυχὸν αὐτὰ ὡς οὐχὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ 'Αρχιερέως Καϊάφα γενόμενα. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ἄλλαις λέξεσι ταύτην ὁ ἀόριστος **ἀπέστειλε** (στ. 24) ἐξηγεῖται ἐν σημ. ὑπερσυντελίκου: εἶχον ἀποστείλῃ. Τρίτη γνώμη, οὐκ ὀλίγους ἀριθμοῦσα ὀπαδούς, πειρᾶται νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα διὰ τῆς οὐχὶ ἀπιθάνου ὑποθέσεως, ὅτι ἡ οἰκία τοῦ Ἄννα ἔκειτο ἐν τῇ αὐλῇ τῆς τοῦ Καϊάφα, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν οἱ Συνοπτικοὶ παριστάντες τὴν ἄρνησιν τοῦ Πέτρου ὡς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καϊάφα γενομένην, καὶ ὁ 'Ιωάννης ἀφ' ἑτέρου τιθεὶς αὐτὴν ἐν τῇ τοῦ Ἄννα, δὲν ἀντιφάσκουσιν ἀλλήλοις.

---

[1]) Ρητῶς τοῦ ὀνόματος τοῦ 'Αρχιερέως μνημονεύει κυρίως μόνον ὁ Μτθ. ΚΣΤ'57.

Ἀλλὰ ἀποδεκτῆς γενομένης τῆς (κατὰ συμφραζόμενα, καὶ διὰ τὴν ἐν στ. 24 παρατήρησιν τοῦ ἱ. Εὐαγγ.) πιθανωτέρας γνώμης, ὅτι ἡ ἐν στ. 15 αὐλὴ εἶνε ἡ τῆς οἰκίας τοῦ Ἄννα [1]) ἡ περὶ τὴν αὐλήν, ἐν ᾗ ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου διαφωνία τῶν Συνοπτικῶν πρὸς τὸν Ἰωάννην δύναται νὰ ἐπιλυθῇ καὶ ἄνευ προσφυγῆς εἰς τὴν ῥηθεῖσαν συμβιβαστικὴν ὑπόθεσιν. Λαμβανομένου ὑπ᾽ ὄψει, ὅτι παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς παρασιωπᾶται ἡ παρὰ τῷ Ἄννα ἀνάκρισις τοῦ Ἰησοῦ, φυσικὸν ἦτο, ὅπως καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου παρασταθῇ, ὡς γενομένη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀρχιερέως Καϊάφα, εἰς ἣν κατ᾽ αὐτοὺς ὡδηγήθη ὁ Ἰησοῦς εὐθὺ ἀπὸ τοῦ κήπου τῆς Γεθσημανῆ. **Ὁ ἄλλος μαθητής.** Κατ᾽ ἄλλην ἀρχαιοτέραν γραφήν, ἣν προκρίνουσιν οἱ ὑπὸ τὸν μαθητὴν τοῦτον ἀρνούμενοι νὰ ἐνίδωσι τὸν ἱ. Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην κεῖται ἄνευ ἄρθρου : **ἄλλος μαθητής.**

Στίχ. 17. Τὸ (ἐν)διαφέρον τοῦ Πέτρου, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν αὐλήν, ἡ παρὰ τοῦ ἄλλου μαθητοῦ, τοῦ γνωστοῦ τῇ θυρωρῷ, μεσολάβησις ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τοῦτο, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἐξωτερικόν (προβλ. Ματθ. ΚΣΤ′ 73), καὶ ἡ δυσκόλως ἀποκρυπτομένη ἀνησυχία καὶ ταραχὴ αὐτοῦ ἐγέννησαν παρὰ τῇ θυρωρῷ, τῇ εἰσαγαγούσῃ αὐτόν, τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι εὑρίσκετο ἐνώπιον καὶ δευτέρου μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἀποτείνει αὕτη τῷ Πέτρῳ σχετικὴν ἐρώτησιν, ὅπως βεβαιωθῇ. Ὁποία ἦτο ἡ πρόθεσις τῆς θυρωροῦ, τὴν ἐρώτησιν ταύτην ποιουμένης, καὶ ἂν αὕτη εἶχε δυσμενεῖς διαθέσεις, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ. Πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἡ ἐρώτησις αὐτῆς ἐξέφραζε τὴν δυσάρεστον θέσιν, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἐπιτρέψασα τὴν εἴσοδον εἰς τὴν αὐλὴν καὶ δευτέρου μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπερ ἐθεώρει αὕτη ὡς εἰκὸς οὐχὶ ὀρθόν. Οὕτω δὲ δικαιολογεῖται κάλλιον καὶ ἡ πρώτη αὕτη ἄρνησις τοῦ Πέτρου, φοβηθέντος μὴ παρὰ τὴν μεσολάβησιν τοῦ ἄλλου μαθητοῦ ἐκβληθῇ, ὅτε δὲν θὰ ἦτο πλέον δυνατὸν αὐτῷ νὰ παρακολουθῇ τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν. [2]) Κατ᾽ ἄλλην γνώμην ἡ ἐρώτησις τῆς θυρωροῦ ἐξέφραζε τὴν ἀπορίαν αὐτῆς διὰ τὴν τόλμην τοῦ Πέτρου, ἐκτιθέντος ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον διὰ τῆς παρακολουθήσεως τοῦ Ἰη-

---

1) Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἀείμνηστος Ν. Δαμαλᾶς, ὃς δ᾽ ὅμως χαρακτηρίζει καὶ ἐνταῦθα τὰ παρ᾽ Ἰωάννῃ ὡς σκόπιμον διόρθωσιν τῶν Συνοπτικῶν. Οὕτω ἐν τόμῳ Γ′ σ. 625 γράφει· «Ὁ Ἰωάννης τοίνυν διορθοῖ τὸν τοῦ Μτθ. λόγον, ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Καϊάφα ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου γέγονε καὶ μαρτυρεῖ ὡς αὐτόπτης, ὅτι ἐν τῇ τοῦ Ἄννα, τῇ συνεχομένῃ ἐκείνῃ γέγονεν αὕτη». Ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἡ τελευταία πρότασις, καθ᾽ ἣν αἱ δύο αὐλαὶ συνείχοντο, ἐκφράζει ἐν ἱκανῷ μέτρῳ τὴν διατυπωθεῖσαν συμβιβαστικὴν ὑπόθεσιν.

2) Πρβλ. τὴν παρὰ Θεοφ. φερομένην γνώμην, ἀποκρουομένην δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ, γράφοντος· «Τινὲς ματαίως χάριν τῷ Πέτρῳ χαριζόμενοι φασίν, ὅτι οὐχ ὡς φοβηθεὶς

σοῦ ἐν οὕτω κρισίμοις στιγμαῖς. Ὅπως ποτ᾽ ἂν ᾖ ὁ Πέτρος, μὴ σταθμώμενος δεόντως τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ, προσφεύγει ἀνενδοιάστως εἰς αὐτήν, πληρῶν οὕτω κατὰ τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος τὴν μόλις πρὸ μικροῦ γενομένην πρὸς αὐτὸν σχετικὴν πρόρρησιν τοῦ Ἰησοῦ (ΙΓ΄ 38). **Τοῦ ἀνθρώπου τούτου.** Περιφρονητικῶς ἅτε τῆς θυρωροῦ κρινούσης περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐκ τῆς γενομένης συλλήψεως, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῶν λεγομένων τῶν ἐχθρῶν Αὐτοῦ. Ὁ ἱ. Χρυσ. (κατ᾽ αὐτὸν καὶ ὁ Θεοφ.) ἑρμηνεύει τὰς λέξεις ὡς ἐκφραζούσας αἴσθημα «ἐλεούσης μᾶλλον καὶ κατακαμπτομένης» διὸ καὶ εὑρίσκει μᾶλλον ἀδικαιολόγητον τὸν φόβον τοῦ Πέτρου.

Στίχ. 18. Καθ᾽ ὃν χρόνον ὁ ἄλλος μαθητής, ὁ γνωστὸς τῷ Ἀρχιερεῖ, παρακολουθεῖ φαίνεται ἀνενόχλητος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐνδοτέρω, ὁ Πέτρος παραμείνας ἔξω ἐγκαταμίγνυται μετὰ τῶν δούλων τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῶν μνημονευθέντων (στ. 3) ὑπηρετῶν, οἵτινες ἧναψαν πυρὰν καὶ ἐθερμαίνοντο ἀναμένοντες. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου μόνον μνεία τοῦ ψύχους δικαιολογοῦσα τὴν ἀνθρακιὰν ὑποτίθεται, ὅτι ὑποδεικνύει καὶ τὸ ἄηθες τοῦ πράγματος, διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (τὸ Πάσχα) ἐν Παλαιστίνῃ ἡ θερμοκρασία κατὰ κανόνα εἶνε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ὑψηλή. Ἡ ἐν λόγῳ ἀνθρακιά, ὁσῳδήποτε καὶ ἂν μὴ ἀνέδιδε φλόγα, ἐφώτιζεν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εἶνε ἱκανῶς εὐδιάκριτα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱσταμένων, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Πέτρος. Οὕτω διὰ τοῦ στίχου τούτου παρασκευάζεται ἡ διήγησις διὰ τὰς κεραιτέρω (στίχ. 25 κ. ἑξ.) ἀρνήσεις τοῦ Πέτρου. Κατά τινα καὶ παρὰ τῷ Θεοφ. σημειουμένην γνώμην, ἣν δ᾽ ὅμως οὗτος δὲν ἀποδέχεται, ἐχόμενος τῆς ἰδέας, «ὅτι ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς φόβος συνέσχε τὸν Πέτρον,» οὗτος ὑπεκρίνετο τὰ τῶν ὑπηρετῶν δρᾶν, ὡς εἷς ἐκείνων, ἵνα μὴ τῷ κατηφεῖ τοῦ προσώπου φωραθῇ ἐκκλεισθεὶς τοῦ βλέπειν τὸν Χριστόν, ὡς μαθητὴς Τούτου ἐκ τοῦ μέσου διωκόμενος.

Στίχ. 19. Συνεχίζεται ἡ διήγησις, ἡ διὰ τῶν κατὰ τὴν πρώτην ἄρνησιν τοῦ Πέτρου διακοπεῖσα. Προσαχθεὶς ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Ἀρχιερέως Ἄννα ὑποβάλλεται ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς ἀνάκρισιν, ἀφορῶσαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς μαθητείας αὐτῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν παρεχομένην αὐτοῖς ὑπ᾽ Αὐτοῦ διδασκαλίαν. Ὁπόθεν δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς παρίσταται ὡς ἡγέτης μυστικῆς ἑταιρείας, καὶ ὡς εἰση-

---

ὁ Πέτρος ἠρνήσατο, ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἤθελε μὲν ἀεὶ συνεῖναι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ, ἠπίστατο δὲ ὅτι, ἐὰν ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν μαθητὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἀποχωρισθήσεται Αὐτοῦ, καὶ οὐκέτι ἕξει χώραν, ὥστε ἀκολουθεῖν καὶ βλέπειν τὸν ποθούμενον, διὰ τοῦτο ἠρνήσατο, ὅτι ***οὐκ εἰμί.***

γητὴς καινῶν (ἐπικινδύνων πάντως διδαγμάτων). «Τοῦτο δὲ ἔλεγεν ὡσεὶ στασιαστὴν καὶ νεωτεροποιὸν ἐλέγξαι θέλων, ὡς οὐδενὸς ἑτέρου προσέχοντος Αὐτῷ, ἀλλ' ἢ μόνον ἐκείνων, ὡς ἐργαστηρίου τινὸς ὄντος πονηροῦ». Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Ἡ ἀνάκρισις αὕτη ἱκανοποιοῦσα τὴν περιέργειαν καὶ τὸ (ἐν)διαφέρον τοῦ Ἄννα ἦτο χρήσιμος καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ ἐπακολουθήσῃ ἐπίσημον ἀνάκρισιν καὶ διαδικασίαν, παρασκευάζουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἀναίρεσιν τῶν καταθέσεων τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τοὺς ἀποδεχομένους (πρβλ. στ. 15), ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀνάκρισις (διάφορος καὶ προτερόχρονος τῆς παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς μνημονευομένης ἐπισήμου διαδικασίας. Μτθ. ΚΣΤ' 59 κ. ἑξ. Μαρκ. ΙΔ' 55 κ. ἑξ. Λουκ. ΚΒ' 66 κ. ἑξ.) ἐγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Καϊάφα ὁ καὶ ταύτης προστὰς ἦτο Καϊάφας, κατὰ δὲ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς συμβιβαστικῆς ὑποθέσεως ὁ Ἄννας, παρόντος ἢ μὴ τοῦ Καϊάφα καὶ οὕτως ἢ ἄλλως ἐνεργῶς εἰς αὐτὴν συμμετέχοντος.

Στίχ. 20-21. Εἰς τὴν κακόβουλον ἐρώτησιν τοῦ Ἀρχιερέως (στίχ. 19) ἀπαντᾷ ὁ Ἰησοῦς μετὰ ὑπερόχου γαλήνης, ἀποκρούων αὐτὴν ὡς ἄσκοπον καὶ ματαίαν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ, ὀπαδοὺς τοῦ σκότους καὶ τῶν νυκτερινῶν διαβουλίων καὶ ἐνεργειῶν (πρβλ. Λουκ. ΚΒ' 52 κ. ἑξ. Μτθ. ΚΣΤ' 55 κ. ἑξ. Μρκ. ΙΔ' 48 κ. ἑξ.), ὁ Ἰησοῦς, τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια, καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ἐπισήμου διδασκαλίας καὶ ἐνεργείας Αὐτοῦ **ἐλάλησε παρρησίᾳ,** οὐδὲν ἀποκρυπτόμενος καὶ πρὸ παντὸς **τοῦ κόσμου,** τοῦθ' ὅπερ διεπίστου ἡ ἐν **συναγωγῇ** (ἐν Γαλιλαίᾳ) καὶ **ἐν τῷ Ἱερῷ** (ἐν Ἱερουσαλὴμ) διδασκαλία Αὐτοῦ, εἰς τόπους δηλ. κοινῆς τῶν Ἰουδαίων συναθροίσεως, τῆς ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ ἢ ἐπὶ τοῦ Ὄρους διδασκαλίας Αὐτοῦ οἴκοθεν νοουμένης ὡς τοῖς πᾶσι προσιτῆς. Ὅθεν καὶ ἐπιφέρει λέγων ὁ Ἰησοῦς, ὅτι **ἐν κρυπτῷ ἐλάλησεν οὐδέν,** διότι καὶ εἴτι κατ' ἰδίαν ἐλάλησε τοῖς Ἀποστόλοις, ἐπανελαμβάνετο δημοσίᾳ, ἢ ἀφεώρα εἰς τὴν μετάδοσιν αὐτοῦ τῷ κόσμῳ (Μτθ. Ι' 27), ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἦτο προσιτὸν τοῖς βουλομένοις νὰ προσέλθωσι καὶ γένωνται μαθηταὶ Αὐτοῦ. Τοιαύτης οὔσης τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, πεπαρρησιασμένης καὶ δημοσίου, εὔδηλον, ὅτι πᾶσα ἐπερώτησις καὶ ἀνάκρισις τοῦ Ἰησοῦ αὐτοῦ παρεῖλκεν, οἴκοθεν ἐνδεικνυομένης τῆς προσφυγῆς (παρὰ τοῦ τυχὸν μὴ ἀκροασαμένου αὐτῆς καὶ ἐπιθυμοῦντος νὰ μάθῃ τὰ κατ' αὐτὴν) εἰς τοὺς ὑπηκόους μάρτυρας αὐτῆς ὑπάρξαντας, οἷοι δὲν ἐνέλειπον καὶ μεταξὺ τῶν παρόντων, οὓς καὶ φαίνεται ὑποδεικνύων (**οὗτοι** κλπ.). Ὁ ἱ. Χρυσ. ἐν σχέσει πρὸς τὸ **παρρησίᾳ ἐδίδαξα** σημειοῦται· «Τί οὖν οὐδὲν ἐλάλησε κρυφῇ; Ἐλάλησε μέν, ἀλλ' οὐχ ὡς οὗτοι ἐνόμιζον δεδοικὼς καὶ συστάσεις ποιούμενος, ἀλλ' εἴπου τῆς τῶν πολλῶν ἀκροάσεως ἀνώτερα τὰ

λεγόμενα ἦν». Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Κατὰ τὴν γνώμην Ἐξηγητῶν τινῶν ὁ Ἰησοῦς ἀποφεύγει ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ἀρχιερέως ἕνεκα τῆς ἀνειλικρινοῦς καὶ δυσμενοῦς προθέσεως τοῦ ποιουμένου αὐτά, ἀντιπαρέρχεται δὲ τὸ εἰς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ ἀφορῶν φειδόμενος αὐτῶν (πρβλ. στ. 8). Ἀλλ' ἐν τῇ ἀπαντήσει, τῇ ἀφορώσῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἐγκλείεται καὶ ἡ εἰς τοὺς μαθητὰς ἀναφερομένη. Ἀντὶ τοῦ **πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι** ἄλλη ἀρχαία γραφὴ **πάντες οἱ Ἰουδαῖοι.**

Στίχ. 22. Καίτοι κατὰ τὴν προσφυᾶ παρατήρησιν τοῦ ἱ. Χρυσ. (πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.) «οὐκ αὐθαδιαζομένου τὰ ῥήματα (ἡ ἀπάντησις πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τοῦ Ἰησοῦ), ἀλλὰ θαρροῦντος τῇ τῶν εἰρημένων ἀληθείᾳ» ἐκ τῶν παρεστώτων κλητήρων ἀληθῶς αὐθάδης τις καὶ θρασύς, ὡσεὶ ὑπεραμυνόμενος τοῦ ἐν ἀμηχανίᾳ διὰ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἰησοῦ περιστάντος Ἀρχιερέως καὶ τὸ διασαλευθὲν γόητρον αὐτοῦ στηρίζων, δίδει τῷ Ἰησοῦ ῥάπισμα, δικαιολογῶν αὐτὸ διὰ τῶν λέξεων **οὕτως ἀποκρίνει τῷ Ἀρχιερεῖ;** Ἡ αὐθάδης αὕτη συμπεριφορὰ τοῦ ὑπηρέτου, μὴ ἀνεκτὴ πάντως ἐν ἐπισήμῳ συνεδρίᾳ τοῦ Μ. Συνεδρίου, εὐεξήγητος δέ πως ἐν ἰδιωτικῇ οὕτως εἰπεῖν ἀνακρίσει, ἀποδεικνύει πρὸς τοῖς ἄλλοις (πρὸς τῇ μὴ παρουσίᾳ μαρτύρων, καταδικαστικῆς ἀποφάνσεως κλπ.) τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐν λόγῳ παρὰ τῷ ἱ. Εὐαγγελιστῇ ἀνακρίσεως τοῦ Ἰησοῦ. **Ῥάπισμα.** Καίτοι ἡ λέξις ἐτυμολογικῶς (ῥαπὶς καὶ ῥάβδος, ῥαπίζειν καὶ ῥαβδίζειν), λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψει, ὅτι οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες ἐκράτουν συνήθως ῥάβδους, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ (καὶ ἐξηγεῖται ὑπό τινων) ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πληγή, καθόλου ῥάβδισμα (πρβλ. στ. 23 **τί με δέρεις**), κατὰ τὸ Μτθ. Ε΄ 39 (**ὅστις σὲ ῥαπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα** κλπ.), ὅπου προδήλως κεῖται ἡ λέξις ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ κοινῶς λεγομένου ῥαπίσματος, καὶ κατὰ τὴν πυκνὴν παρὰ τοῖς ὕστερον (κακιζομένην ὑπὸ τῶν Ἀττικιστῶν) χρῆσιν τῆς λέξεως δέον, ὅπως ἐξηγηθῇ ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ, τῇ σημ. δηλ. τοῦ κολαφίσματος.

Στίχ. 23. Τοῦ Ἰουδαίου Ἀρχιερέως ἀνεχθέντος τὴν βιαίαν καὶ ὑβριστικὴν συμπεριφορὰν τοῦ ὑπηρέτου πρὸς τὸν Ἰησοῦν, περιάγεται Οὗτος εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως ὑπεραμυνθῇ Ἑαυτοῦ, ἀποτείνων πρὸς τὸν πλήξαντα Αὐτὸν τὴν παρὰ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ ἀναγραφομένην ἐνταῦθα παρατήρησιν. Τῆς πρὸς τὸν Ἀρχιερέα ἀπαντήσεως τοῦ Ἰησοῦ εὖ τε καὶ καλῶς (ὀρθῶς, πρβλ. Μτθ. ΙΒ΄ 28) ἐχούσης, οὐδένα δίκαιον λόγον εἶχε τὸ κατ' Αὐτοῦ αὐτοβούλως μάλιστα (πρβλ. Πρξ. ΚΓ΄ 2) κατενεχθὲν ῥάπισμα. Ἂν ὁ αὐθάδης οὗτος καὶ ὑβριστὴς ὑπηρέτης ἐφρόνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὸν Ἀρχιερέα (ἢ κατ' ἄλλην γνώμην πρότερον, ὅτε ἐκήρυττε καὶ ἐδίδασκε τὸν λαὸν) οὐχὶ ὀρθῶς, ἔδει νὰ καταθέσῃ περὶ τούτου μαρτυρίαν, ἀποδεικνύων τὰ λεγόμενα αὐτοῦ, οὐδαμῶς

δὲ νὰ προσενεχθῇ ὡς ἔπραξε. Εἰς τὴν μετὰ γαλήνης, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάρρους καὶ εὐσταθείας γενομένην ταύτην παρατήρησιν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν ὑπηρέτην ἐνεῖδον δικαίως ἀπὸ πολλοῦ Ἐξηγηταί τινὲς διασάφησιν τῆς ἐν Μτθ. Ε΄ 39 ἐντολῆς Αὐτοῦ, τινὲς δὲ ἔμμεσον ἔλεγχον τοῦ Ἀρχιερέως. Ὁ ἱ. Χρυσ. παρατηρεῖ· «Πάντα σεῖσαι καὶ ἀφανίσαι καὶ μετακινῆσαι δυνάμενος, τούτων μὲν οὐδὲν ποιεῖ· φθέγγεται δὲ ρήματα πᾶσαν δυνάμενα θηριωδίαν ἐκλῦσαι». Καὶ κατωτέρω· «Ἠρώτησεν ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπούλως καὶ δολερῶς, ἀπεκρίθη ὁ Χριστὸς ἐξ εὐθείας καὶ ὡς ἐχρῆν. Τί τοίνυν τὸ ἀκόλουθον ἦν; Διελέγξαι ἢ ἀποδέξασθαι τὸ εἰρημένον· ἀλλ᾿ οὐ γίνεται, ἀλλ᾿ ὁ δοῦλος Αὐτὸν ραπίζει. . . . Οὕτως οὐ δικαστήριον, ἀλλὰ σύστασις καὶ τυραννὶς τὰ γινόμενα». Ὁμ. καὶ ὁ Θεοδ. παραθέτων οὐχ ἧττον καὶ τὴν ἑτέραν (παρατεθεῖσαν ἐν παρενθέσει) ἑρμηνείαν τοῦ **ἐλάλησα.** Ἢ καὶ οὕτω· **Εἰ κακῶς ἐλάλησα** τ. ἔ. εἰ κακῶς ἐδίδαξα, ὅτε ἐδίδασκον ἐν ταῖς συναγωγαῖς, παρελθὼν νῦν μαρτύρησον περὶ ταύτης μου τῆς κακῆς διδασκαλίας». Ὁ Ζιγ. κρίνει καλὸν νὰ παρατηρήσῃ ἐνταῦθα· «Ζητοῦσι μέν τινες πῶς οὐκ ἔστρεψε καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα ὁ Χριστὸς τῷ ραπίσαντι, καθὼς τοῖς Ἀποστόλοις ἐνετείλατο ποιεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον ἠγανάκτησε. Λέγομεν δὲ ἡμεῖς, ὅτι καὶ ἡ ἐντολὴ ἐκείνη τὸ μὴ ἀμύνεσθαι εἰσηγήσατο, διὰ τὰς ἐντεῦθεν στάσεις· καὶ νῦν δὲ ὁ Χριστὸς οὐκ ἠμύνατο τὸν ραπίσαντα· μᾶλλον μὲν οὖν μὴ παρωσάμενος αὐτόν, μηδὲ ἀποπηδήσας, ἕτοιμος ἦν καὶ πρὸς ἑτέρας πληγάς· ἐδικαιολογήσατο δέ, ἵνα μὴ σιωπήσας δόξῃ αὐθάδης, ὃ καὶ ᾐτιάθη». Διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐν Μτθ. Ε΄ 39 ἐντολῆς τοῦ Ἰησοῦ βλπ. ἡμετέραν Ἑρμηνείαν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίαν σ. 47 κ. ἑξ.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι᾿ ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτὸ ὡς δεῖ με λαλῆσαι. Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι, ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι».

[Κολασσ. κεφ. δ΄ 2—6]

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΘΕΝΟΝ ΜΑΡΙΑΝ

Εἰς τὴν Παναγίαν ὅλαι αἱ χάριτες ἔδωκαν συνάντησιν καὶ κατεσκήνωσαν εἰς αὐτὴν ἀθρόαι· ἡ ἁγνότης συνήντησε τὴν ἀγάπην, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη κατεφίλησε τὴν ὑπομονήν. Καὶ ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἔγινε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ὅπου εἰσῆλθεν ὁ αἰώνιος Ἀρχιερεύς. Μόνον ἀπὸ τὸ ἄχραντον αὐτῆς σῶμα ἠδύνατο νὰ λάβῃ αἷμα ὁ σαρκωθεὶς Θεός. Μόνον εἰς τοιαύτας ἀρετὰς μιᾶς γυναικός, ἀρετὰς λαμπροτέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ μεγαλυτέρας τοῦ κόσμου, ἦτο δυνατὸν νὰ χωρέσῃ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον δὲν χωροῦν οἱ οὐρανοί· νὰ ἑνωθῇ μαζί της ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἐγεννήθη, ἀλλὰ πάντα ζῇ καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἀποθάνῃ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος, ποὺ εἶναι αἰώνιος, ἀπερινόητος, καὶ ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὸν ἥλιον, τοὺς ὠκεανούς, τὴν ἡμέραν, τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Παναγία λάμπει μὲ ὅλας τὰς χάριτάς της ὡσὰν ἑπτάφωτη Λυχνία

*
* *

Λάμπει ἡ ἁγνότης της. Καὶ εἶναι ἡ ἁγνότης ὁ πλέον πολύτιμος θησαυρὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, μάλιστα εἰς τὴν γυναῖκα. Ἡ Παναγία ἦτο καθαρωτέρα καὶ ἀπὸ τὰ κρῖνα τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς καὶ ἀπὸ τὸ φέγγος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἀστέρων. Ἡ ἁγνότης χρειάζεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὴν ψυχήν του καὶ εἰς τὸ σῶμά του. Δὲν εἶναι καὶ ἡ σὰρξ ἕνα ἐφήμερο ἄνθος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν; «Ἄνθρωπος ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ». Μία ἀπὸ τὰς πλέον οὐσιώδεις ἰδιότητας ἑνὸς ἄνθους εἶναι καὶ ἡ ἁγνότης. Ἀλλοίμονον, ἐὰν μολυνθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ὅλοι οἱ ποταμοὶ νὰ περάσουν ἐπάνω τού, δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ τὸν ἀποκαθάρουν. Ὅλα τὰ ἀρώματα τῆς γῆς δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ τὸν ἀπολυμάνουν. Θὰ ἀπολέσωμεν τὴν εὐτυχίαν μας, ἐὰν κηλιδωθῶμεν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν μας μᾶς παρηγορεῖ εἶναι τὸ ὅτι διετηρήσαμεν τὴν ἁγνότητά μας.

*
* *

Καὶ αἱ φιλίαι μας καὶ αἱ σχέσεις μας καὶ αἱ ἀγάπαι μας πρέπει νὰ εἶναι ἐνδεδυμέναι μὲ τὴν ἁγνότητα. Εἴτε τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν εἴτε τὸν πλησίον μας, ἡ καρδία μας πρέπει νὰ εἶναι καθαρά. Μὲ ἄχραντη ἀγάπη ἦτο γεμάτη ἡ Παναγία. Μὲ ἀγάπη θερμὴ πρὸς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐγέννησε, πρὸς τὸν Υἱόν της, καὶ πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐκράτει καὶ ἔσφιγγεν εἰς τὴν ἀγκάλην της τὸν Θεόν. Μὲ τοιαύτην ἀγάπην ἔγινε τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον, ποὺ ἐκράτησε τὸ πῦρ τῆς θεότητος.

Μόνον εἰς τοιαύτην ἀγάπην ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντικατοπτρισθῇ ὁ αἰώνιος, ὁ ἀπερίγραπτος, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον. Μόνον μὲ τοιαύτην ἀγάπην θὰ αἰσθανθῶμεν τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας καὶ δὲν θὰ φοβηθῶμεν οὔτε τὰς θλίψεις τὰς δυνατὰς οὔτε ὅ,τι ἄλλο ἀποτελεῖ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐγώ μας, τῆς φύσεώς μας. Ἡ Παναγία μὲ τὴν ἁγνότητά της καὶ μὲ τὴν ἀγάπην της ἔγινεν ὁ ἡλιοστάλακτος θρόνος τοῦ οὐρανίου Βασιλέως.

*
* *

Καὶ μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς χάριτας, τὰς ὁποίας εἶχε, καὶ τὴν θεόρατη τιμήν, τὴν ὁποίαν ἠξιώθη, δὲν ὑπερηφανεύθη διόλου, ἀλλ' ἔγινε πειὸ σεμνή, πειὸ ταπεινή. Αὐτὴ εἶπεν εἰς τὸν ἄγγελον : «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου». Τί δὲν ἐδέχθη, τί δὲν εἶδε, τί δὲν ἤκουσε ! Καὶ ὅμως δὲν ὑπερηφανεύθη. Καμμία ἀξία εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταθῇ χωρὶς τὴν ταπεινοφροσύνην. Αὐτὴ ἐδικαίωσε τὸν τελώνην, ὁ ὁποῖος δὲν ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ μὴ τὸν μιάνῃ, δὲν ἤθελε νὰ στενάξῃ διὰ νὰ μὴ βαρύνῃ τοὺς οὐρανούς, οὔτε νὰ δακρύσῃ διὰ νὰ μὴ μολύνῃ τὴν γῆν. Ἐνῷ ἡ ἀλαζονεία κατέστρεψε τὸν Φαρισαῖον μὲ τὰ ἐγώ του. «Ἐγὼ κάμνω αὐτό. Ἐγὼ εἶπα ἐκεῖνο. Ἐγώ. Ἐγώ». Μόνον ἐὰν ταπεινώσωμεν τὸν ἑαυτόν μας, θὰ σωθῶμεν. Ὁ αὐτοέπαινός μας θὰ μᾶς καταστρέψῃ. Ἡ ἀλαζονεία μας θὰ μᾶς καταρρίψῃ. Καὶ εἴμεθα, δυστυχῶς, πολὺ ἐγωϊσταί. Ἡ οἴησίς μας μᾶς κάμνει καὶ εἰς τὴν σκιάν μας νὰ καλπάζωμεν. Νομίζομεν ὅτι εἴμεθα τὸ πᾶν, ὅτι τὰ γνωρίζομεν ὅλα, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ περιφρονήσωμεν ὅλους, νὰ μὴ σεβασθῶμεν κανένα. Δὲν δυνάμεθα νὰ θαυμάσωμεν τίποτε, νὰ συγκινηθῶμεν διὰ τίποτε. Δὲν ξεύρομεν νὰ φερθῶμεν μήτε τοὺς μεγαλυτέρους μήτε πρὸς τοὺς ἴσους μήτε πρὸς τοὺς μικροτέρους. Εἴμεθα ὅλο ἔπαρσις. Τί ἔχομεν νὰ περιμένωμεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ; Τί ἔχουν νὰ μᾶς εἴπουν ; Τί νὰ μᾶς διδάξουν ; Ἡμεῖς τὰ γνωρίζομεν ὅλα. Εἴμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας, ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μας. Εἴμεθα σοφοί. Ποῖος εἰμπορεῖ νὰ μᾶς ἀντικαταστήσῃ ; Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ κανένα. Δίδουν εἰς τὸν Ρότσχιλδ ὀλίγες δεκάρες ; Ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἀκτῖνες ὁ ἥλιος ; ἡ θάλασσα ἀπὸ νερό ; Ποῦ δὲ θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ἡ ἔπαρσίς μας αὐτή, ἡ κουφόνοιά μας ; Θὰ αὐξήσῃ τὴν ἀμάθειάν μας, θὰ ἐπιδεινώσῃ τὸ ἀνάγωγόν μας, θὰ ἐξαχρειώσῃ τὴν κοινωνίαν μας.

*
* *

Ἄ ! χωρὶς ταπείνωσιν, χωρὶς ἀγάπην, χωρὶς ἁγνότητα, χωρὶς ὑπομονήν, εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ τι τὸ γενναῖον εἰς τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον πλημμυρίζει ὁ πόνος ; Ἓν ἀπὸ τὰ καλύτερα σωσίβια εἰς τὴν τρικυμίαν

τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ὑπομονή, ποὺ καὶ αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας ἀρετὰς τῆς Παναγίας. Ὁλοκληρώνει τὰς ἄλλας ἀρετάς της: τὴν ἁγνότητα, τὴν ἀγάπην, τὴν ταπεινοφροσύνην, ἢ καλύτερα πηγάζει ἀπὸ αὐτάς, ὅπως αἱ ἀκτῖνες προέρχονται ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἁγνὸς ὑπομένει. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ ὑπομένει. Ἐκεῖνος ποὺ μετριοφρονεῖ ὑπομένει. Τί σημαίνει, ἂν ὑποφέρῃ; Εἶναι γενναῖος. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα γενναιότης, ὁ θαυμασιώτερος ἡρωϊσμός. Εἰς τὴν ζωὴν θὰ σωθῇ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ὑπομένῃ ἕως εἰς τὸ τέλος. Ἂν ὁ πόνος εἶναι ἡ βάσις, ὁ γρανίτης, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἔκτισε τὸ πᾶν, τὸ πλέον ὡραῖόν του οἰκοδόμημα εἰς αὐτὸν εἶναι ἡ ὑπομονή.

*
* *

Τὰ λεπτά, τὰς ἡμέρας, τὰ χρόνια, ὅσα θὰ ζήσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν ὑπομονήν, εἰς τὴν ταπείνωσιν, εἰς τὴν ἁγνότητα, δὲν θὰ τὰ ἀπολέσωμεν, καὶ ἂν ὅλα τὰ ἄλλα παρέλθουν. Ἀξιωματικός τις τοῦ Μεγάλου Πολέμου ἀποθνήσκων εἰς ἕνα Νοσοκομεῖον ἐξώρκιζε μὲ ὡραίας λέξεις τὴν ἐξαδέλφην του, ἡ ὁποία θὰ ηὐτοκτόνει, διότι ἔχασε τὸν σύζυγόν της, νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ κάθε σκέψιν αὐτοκτονίας. «Οὔτε ἕνα λεπτό, τῆς εἶπε, ποὺ θὰ ζήσῃς μέσα εἰς τὴν ὑπομονήν, τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀγάπην, δὲν θὰ ἀπολεσθῇ διὰ τὸν σύζυγόν σου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑποφέρω τὴν στιγμὴν αὐτήν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ὑποστῶ, δὲν θὰ χαθῇ, διότι τὸ προσφέρω. Προσφέρω τὸν θάνατόν μου διὰ σέ, διὰ νὰ φωτισθῇς καὶ νὰ ἐξαγνισθῇς, διὰ νὰ ζήσῃς. Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει μεγάλη παρηγορία εἰς τὸ βάθος ἑνὸς πόνου, τὸν ὁποῖον ἀποδέχεταί τις».

*
* *

Ἐφωτίσθη ἆρά γε ὁ κόσμος, ἡγιάσθη, μὲ τὸν θάνατον μυριάδων, ὅσοι ἔπεσαν εἰς τὰς μάχας, καὶ προσέφεραν τὴν πολύτιμόν των ζωὴν ὁλοκαύτωμα διὰ τὸν κόσμον; Ἐγίναμεν οἱ ἄνθρωποι περισσότερον μετριοπαθεῖς, περισσότερον ὑπομονητικοί; Ἔχομεν περισσοτέραν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον; Ἔγιναν τὰ τέκνα μας περισσότερον προσεκτικά; Ἔγιναν αἱ διαθέσεις μας ἁγιώτεραι; τὰ αἰσθήματά μας ἁγνότερα; Κατωρθώσαμεν νὰ εὕρωμεν κάπου τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς;

Φανάριον,
15 8/29.

† Ο ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

"ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΕΠΕΧΩΝ,,

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 397 τοῦ Γ' ἔτους)

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1372 περὶ ἱερομονάχου τινὸς γράφεται: «Συνεδριαζόντων τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Ἡρακλείας... καὶ τοῦ Τενέδου διὰ γνώμης, [126]) ἐλαλήθη κατὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ Φάρου ἱερομονάχου...» [127]).

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1372 (;) περὶ μεταθέσεως τοῦ Μαρωνείας ἀναγινώσκομεν· «Ὁμονοοῦσα ἡ Μετριότης ἡμῶν, τοῖς συνεδριάζουσιν ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι τῷ Ἐφέσου, τῷ Ἡρακλείας ... τῷ Βρύσεως καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντι» (τιμητικῶς) τοῦ Κυζίκου ἔχοντι καὶ τὴν γνώμην τοῦ Σωζουπόλεως μετέθεσαν αὐτόν» [128]).

Πρᾶξις ἐκλογῆς τοῦ μητροπολίτου Ρωσίας Ποιμένος (1380) ἀναφέρει· «Ἡ μετριότης ἡμῶν συνδιασκεψαμένη τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι τῷ Ἡρακλείας, τῷ Θεσσαλονίκης ...... τῷ Ποντοηρακλείας διὰ γνώμης [129]), τῷ Κελτζανῆς, τῷ Δέρκῳ ..... διέγνω καὶ ἀπεφήνατο» [130]).

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1383 ἀναγινώσκομεν· «Προκαθημένου τοῦ .... πατριάρχου συνεδριαζόντων αὐτῷ τῶν .... ἀρχιερέων τοῦ Οὐγγροβλαχίας Ἀνθίμου καὶ «τὸν τόπον ἐπέχοντος» (τιμητικῶς) τοῦ Νικομηδείας..... καὶ τοῦ ὑποψηφίου Μύρων ὄντος «διὰ γνώμης» καὶ τοῦ Χερσῶνος πρὸς τὸν Λαοδικείας παρήγαγεν εἰς τὸ μέσον ὁ... μέγας χαρτοφύλαξ τὸ κατὰ τοῦ ἐπὶ τῶν κρίσεων πρεσβυτέρου τοῦ Μαχητάρη εἰπών......» [131]).

Συνοδικὴ πρᾶξις τοῦ αὐτοῦ ἔτους περὶ ἱερομονάχου τινὸς παρανομήσαντος ἀναγράφει· «Προκαθημένου τοῦ...... Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου συνεδριαζόντων αὐτῷ τῶν ἀρχιερέων τοῦ Οὐγγροβλαχίας, τοῦ Μονεμβασίας..... καὶ τοῦ Χαμᾶ, ἐχόντων καὶ ἄλλων ἀρχιερέων γνώμας ἀπο-

126) Πρὸς τίνα;
127) Acta Α' 592.
128) Acta Α' 594.
129) Πρὸς τίνα;
130) Acta Β' 17.
131) Acta Β' 48.

δημούντων [132]), ὁ πρεσβύτερος καὶ ἐκκλησιάρχης Γεώργιος Πανορμηνὸς παραστὰς λιβέλλους κατηγορίαις δέδωκε, , , . » [133]).

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1390 περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Εὐφημίας φέρεται· «, . . , Συνεδριαζόντων συνοδικῶς τοῦ Κυζίκου, τοῦ Νικομηδείας, . . , τοῦ Μηδείας καὶ τοῦ Δράμας, ὄντων διὰ γνώμης καὶ τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τοῦ Νικαίας πρὸς πᾶσαν τὴν σύνοδον ἐλαλήθη εἰς τὸ μέσον ἡ περὶ τοῦ Χαλκηδόνος ὑπόθεσις. . . » [134]).

Ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ 1393 ὑπὲρ τοῦ Ἀθηνῶν ἀναγινώσκομεν. « . . . . Συγκροτηθείσης καὶ τῆς ἱ. συνόδου τῶν ἀρχιερέων τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Κυζίκου . . . . . καὶ τοῦ Μηδείας διὰ γνώμης πρὸς τὸν Κυζίκου, διεγνώσθη καὶ ἀπεφάνθη συνοδικῶς ἀθῶον εἶναι τὸν Ἀθηνῶν» [135]).

Ἐν Πατριαρχικῷ Πιττακίῳ τοῦ 1394 πρὸς τὸν Μεθύμνης ἀναγινώσκομεν· «. . . . Συνδιασκεψάμενοι περὶ τούτων γνώμῃ καὶ τῶν συνεδριαζόντων ἡμῖν ἀρχιερέων, τοῦ Κυζίκου, τοῦ Κοτυαείου, τοῦ Μηδείας καὶ τοῦ Γάνου καὶ διὰ γνώμης τοῦ Νικομηδείας [136]) ἐπεὶ εὕρομεν τὴν παρὰ τῶν ῥηθέντων ἀρχιερέων ἐκφωνηθεῖσαν κατὰ σοῦ ἀργίαν οὐχ ὡς ἔδει προβᾶσαν [137]).

Ὁ Ἡρακλείας ἐπιτροπεύσας ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ (1437—1439) τὸν Καισαρείας ὑπογράφει ἐν τῷ Ἑνωτικῷ Γράμματι «ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Καισαρείας» [138]).

Παρὰ Λέοντι Ἀλλατίῳ φέρεται ὅτι ὁ Νικομηδείας, ἐπετρόπευσε τὸν Μολδοβλαχίας ἐν τῇ ἐν Κων/πόλει συνελθούσῃ Συνόδῳ (1450) κατὰ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν ὑπογράψας· «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Νικομηδείας Μακάριος ἔχων καὶ τὸν λόγον τοῦ Δαμιανοῦ Μολδοβλαχίας» [139]).

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωάσαφ μεγάλης συνόδου (1564) φέρεται· «ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Φαναρίου Γαβριὴλ ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μυριοφύτου». Πρόδηλον ὅτι ὁ Φαναρίου καὶ ὁ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων ἐπετρόπευσαν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ὁ μὲν τὸν ἐπίσκοπον Θαυμακοῦ, ὁ δὲ τὸν Μυριοφύτου, ἀλλ' ὑπογράφοντες δὲν ἐση-

---

132) Ἀόριστος ἔκφρασις. Τίνων ἀποδημούντων γνώμας εἶχον οἱ παριστάμενοι;

133) Acta B' 51.

134) Acta B' 147.

135) Acta B' 167.

136) Πρὸς τίνα;

137) Acta B' 232.

138) Orients Christ. A' 1115.

139) Ἔνθα ἀνωτέρω A' 1253.

μείωσαν ἐξ ἀβλεψίας τὸ κύριον ὄνομα τῶν ἐπιτροπευομένων, ὁ ἕτερος δέ τούτων οὐδὲ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα [140]).

Τῷ 1630 γινομένης μεγάλης συνόδου ἐν Κων/πόλει ὁ λαβὼν μέρος ἐν αὐτῇ μέγας Ρήτωρ ἐπετρόπευσε πέντε μητροπολίτας· ὑπογράφει δὲ ἐν τῇ συνοδικῇ πράξει «ὁ Μ. Ρήτωρ «ἔχων καὶ τὰς γνώμας» τοῦ Ναυπάκτου, Ἄρτης, Μιτυλήνης, Μιθύμνης καὶ Βάρνης» [141]).

Ἐν ὑπομνήματι ἐκλογῆς τοῦ Χαλεπίου (1757) ὑποσημειοῦται καὶ «ὁ Ἀδριανουπόλεως Γεράσιμος ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου, τοῦ Νικομηδείας Γαβριὴλ καὶ τοῦ Δέρκων Σαμουήλ».

Τέσσαρες ἐκ τῶν ἐκλεξάντων τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον μητροπολιτῶν (1770) ἐπετρόπευσαν ἐν τῷ ἐκλογικῷ συνεδρίῳ ἰσαρίθμους μητροπολίτας πλέον ἑνός· ἐν δὲ τῷ ὑπομνήματι τῆς ἐκλογῆς ὑπογράφουσιν· «Ὁ Κυζίκου ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Προύσης». «Ὁ Τορνόβου Καλλίνικος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Προικονήσου». «Ὁ Σμύρνης ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Γάνου καὶ Χώρας. «Ὁ Ἀγαθουπόλεως ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Πελαγονίας».

Τρεῖς μητροπολῖται τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπετρόπευσαν ἰσαρίθμους τοιούτους ἐν τῇ ἐκλογικῇ συνόδῳ, ἥτις ἐξελέξατο τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Ἄνθιμον (1788) ὑπογράψαντες ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς ἐκλογῆς. «Ὁ Καισαρείας ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Λαρίσσης». «Ὁ Ἐφέσου ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἄρτης». «Ὁ Κυζίκου ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Χαλκηδόνος». Οἱ ὑπογράφοντες οὐ μόνον τὸ ἴδιον αὐτῶν κύριον ὄνομα παραλείπουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐπιτροπευομένων ἀρχιερέων. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ ἀμέσως προηγούμενον παράδειγμα [142]).

Τὸν τόμον τῆς ἑνώσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν σὺν ταῖς ὑπ' αὐτὴν μητροπόλεσι καὶ ἐπισκοπαῖς μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὑπογράφουσιν· «... Ὁ Θεσσαλονίκης Νεόφυτος ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ Καισαρείας, Ἐφέσου, Κυζίκου, Νικομηδείας». «Ὁ Κρήτης Γεράσιμος ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ Χαλκηδόνος, Δέρκων, Προύσης».

140) Ἔνθα ἀνωτέρω Α' 1121, 1150.

141) Καὶ ἐν ἐπιστολῇ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ἀποστελλομένῃ τῷ 1619 πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις δοῦκα Κάρολον τῆς Νιβερσέας [ducem Nivernensem] τὸν Παλαιολόγον (;) δι' ἧς ὁ εἰρημένος ἀρχιερεὺς ἑρμηνεύει ἴδια καὶ ἄλλων φρονήματα καὶ αἰσθήματα ἀφοσιώσεως, ἀναγινώσκομεν ὡσαύτως· «Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριὴλ ἔχων καὶ τὴν γνώμην πολλῶν ἐπισκόπων καὶ ἄλλων πλείστων ἀρχόντων». Acta Patriarchatus Γ' 273.

142) Βλ. καὶ ἀλλαχοῦ τῆς διατριβῆς ἡμῶν.

«Ὁ Ἀγχιάλου «ἔχων καὶ τὰς γνώμας» τοῦ Μιτυλήνης, Μεσημβρίας, Βιδύνης καὶ Ναυπλίου». «Ὁ Βοδενῶν Γερμανὸς ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ Μογλενῶν, Δεβρῶν, Πρεσπῶν, Βελισσοῦ καὶ Γκόρας». Δηλονότι οἱ τέσσαρες μητροπολῖται ἐκ τῶν συγκροτησάντων τὴν ἐκδοῦσαν τὸν τόμον σύνοδον ἐπετρόπευσαν ἐν αὐτῇ 16 μὴ παρόντας μητροπολίτας δηλώσαντες τὴν ἐπιτροπείαν διὰ τῆς συνήθους φράσεως.

Ἐν ὑπομνήματι ἐκλογῆς 1805 φαίνονται ὑπογεγραμμένοι· «Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Χαλκηδόνος Ἱερεμίου». «Ὁ Π. Πατρῶν ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ξάνθης». «Ὁ Δημητριάδος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ......».

Ἐν ὑπομνήματι ἐκλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Οὐζίτσης (1815) ὑπογράφει ὁ Π. Πατρῶν· «Γερμανὸς ἔχων τὰς γνώμας τοῦ Καισαρείας, Ἐφέσου, Νικομηδείας, Νικαίας, Δέρκων καὶ Νεοκαισαρείας» ἐπιτροπεύσας τοὺς ἓξ εἰρημένους μητροπολίτας ἐν τῇ ἐκλογικῇ συνόδῳ.

Ὁ Ἡρακλείας Διονύσιος ὑπογράφει τῷ 1835 ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Παλμύρας «ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Νικομηδείας Παναρέτου». Τῷ δὲ 1840 ὁ αὐτὸς ὑπογράφει ἕτερον ὑπόμνημα «ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Χαλκηδόνος».

Ἐν τῷ συνοδικῷ τόμῳ περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἐκκλησίας (1850) ὑπογράφουσιν· «Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος «ἔχων καὶ τὴν γνώμην» τοῦ πρώην Κων/πόλεως κ. Κωνσταντίου· «Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Σεβασμιωτάτου ἁγίου Χαλκηδόνος κ. Ἱεροθέου». Ἐν δὲ τῷ σχετικῷ Πατριαρχικῷ γράμματι ἀπολελυμένῳ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑποσημειοῦται· Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς διὰ χειρὸς τοῦ Ἐφέσου Ἀνθίμου».

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης προεδρεύσας καὶ ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος παρακαθήσαντες ἐν τῇ Μ. Τοπικῇ συνόδῳ τοῦ 1872 καὶ ὑπογράφοντες τὸν ὅρον τοῦ κηρυχθέντος σχίσματος ὑποφαίνονται· « Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἄνθιμος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Παναγιωτάτου πρώην Κων/πόλεως κ. Ἀνθίμου τοῦ Βυζαντίου». «Ὁ Ἐφέσου Ἀγαθάγγελλος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Σωζουαγαθουπόλεως Θεοφίλου». «Ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος Δωρόθεος Εὐελπίδης ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Σεβαστείας Παϊσίου» καθὸ ἐπιτροπεύσαντες τοὺς ἀναφερομένους, κωλυθέντας ἵνα προσέλθωσιν ἕνεκα ἀσθενείας καὶ γήρατος [143]).

143) Σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκου-

Ὥστε ἐκ τῶν σκιαγραφικῶς παρατιθεμένων ἀνωτέρω κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν παραδειγμάτων δῆλον γίνεται ὅτι, ἀπὸ τῆς ΙΔ΄ ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ΙΘ΄ χρῆσις ἐγίνετο μόνον τῶν ἐκφράσεων διὰ γνώμης· ἔχων καὶ τὴν γνώμην, πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιτροπείας ἐν τοῖς ἱεροῖς συνεδρίοις. Τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐκφράσεων τούτων χρῶνται ἔτι καὶ νῦν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Β΄.

Ἡ ἔκφρασις τὸν τόπον ἐπέχων προσέλαβεν ἀπὸ τῆς ΣΤ΄ ἤδη ἑκατονταετηρίδος καὶ τὴν ἔννοιαν τιμητικοῦ τίτλου, ὅστις καλεῖται τίτλος τοῦ τόπου ἢ ἁπλῶς τόπος. 144) Ἦν δὲ ὁ τίτλος ψιλὸς ἢ συνεπῆγε δικαιώματα καὶ καθήκοντα. Ἡ δὲ χρῆσις αὐτοῦ μετὰ τῶν παρομαρτουσῶν τιμῶν ἦν σπανία κατὰ τὰς πρώτας ἑκατονταετηρίδας, συχνὴ δὲ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ΙΓ΄ ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἀνρφέρονται ἐπὶ Πατριάρχου Μανουὴλ τοῦ Β΄ (1244—1255) «Νικηφόρος Ποντοηρακλείας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Κλαυδιουπόλεως» κοὶ «Φωκᾶς Φιλαδελφείας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Συρακούσης» παρακαθήσαντες ἐν τῇ τότε συγκροτηθείσῃ συνόδῳ περὶ μεταθέσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ ὑπογράψαντες εἰς τὰς πράξεις αὐτῆς 145).

Ἡ Ποντοηράκλεια τιμηθεῖσα εἰς μητρόπολιν κατὰ κὴν ΙΓ΄ ἑκατονταετηρίδα ἔλαβε τὸν τόπον καὶ τὴν ἐξαρχίαν τῆς Κλαυδιουπόλεως, ἐξαφανισθείσης μητροπόλεως, ἧς ὑπῆρξεν ἐπισκοπή, ἡ δὲ Φιλαδέλφεια, γενομένη καὶ αὕτη μητρόπολις, ἐτιμήθη διὰ τοῦ τόπου τῆς μητροπόλεως τῶν Συρακουσῶν, ἥτις ἄλλοτε ὑπέκειτο τῷ Οἰκουμ. Πατριάρχῃ, εἶτα δὲ προσηρτήθη τῇ ρωμαϊκῇ διοικήσει. Καί εἶχε μὲν ἀπὸ τῆς ΙΒ΄ ἤδη ἑκατονραετηρίδος τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης ἐδίδετο ὅμως τιμητικῶς ὡς ἔοικε ὁ τόπος αὐτῆς μητροπολίταις τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως 146).

μενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων Τόμ. Β΄ σελ. 1—238 καὶ ἐφεξῆς. Σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλ. ἔγγραφα, ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου πρὸς τὰς αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας Τόμ. Γ΄ σελ. 703—720 καὶ ἐφεξῆς. Πρακτικὰ Μ. Συνόδου συγκληθείσης πρὸς ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σελ. 22, 26, 42, 59. Πρακτικὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθούσης Μ. Συνόδου τῷ 1872, σελ. 16, 65, 66.

144) Βλ. σχετικὰ τῆς παρούσης τῆς διατριβῆς ἡμῶν.

145) Σύνταγμ. ἱ. κανόνων Ράλλη Ε΄ 116. Oriens Christ. Α΄ 572.

146) Σύνταγμ. ἱ. καν. Ε΄ σελ. 485, 439, 439.

Κατὰ τὴν ΙΓ΄ ἑκατονταετηρίδα, εἰ μήτοι πρότερον, καθιερώθη ἐπισήμως ὁ εἰρημένος τίτλος διὰ χρυσοβούλλου λόγου Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. Ἀπὸ δὲ τῆς ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῶν μέσων τῆς ΙΘ΄ ἀπαντᾷ ἀραιῶς ἐν τῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως οἱ ἐκ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου Ἐπιφανείας, Ἀμίδης, Ἀδάνων, Βερροίας (Συρίας) καὶ Ἄρτης ὄντες τετιμημένοι τῷ τίτλῳ κατὰ τὴν ΙΗ΄ ἑκατονταετηρίδα ὀνομάζονται καὶ ὑπογράφουσι μετ᾿ αὐτοῦ τῷ 1705 ἴσως δὲ καὶ πρὸ τούτου τοῦ ἔτους. Ἐπεῖχον δὲ τὸν τόπον ὁ μὲν τοῦ Ἀπαμείας, ὁ δὲ τοῦ Ἐδέσης, ὁ τρίτος τοῦ Σελευκείας, ὁ τέταρτος τοῦ Ἱεραπόλεως καὶ ὁ τελευταῖος τοῦ Ἄκης [147]).

Ὁ Καρπάθου Μεθόδιος ψηφισθεὶς τῷ 1823 μητροπολίτης Κρήτης μετετέθη εἶτα εἰς Βέρροιαν καὶ κατόπιν εἰς Ρόδον. Τῷ δὲ 1837 λαβὼν προεδρικῶς τὴν Κάρπαθον εἶχε τιμῆς χάριν τὸν τόπον τοῦ Βερροίας [148]).

Ὁ Οὐγγροβλαχίας Νήφων διατρίβων ἐν Κων/πόλει τῷ 1846 καὶ προσελθών ποτε εἰς ἰδιωτικὴν σύναξιν τοῦ πατριάρχου μετὰ τῶν πλείστων συνοδικῶν ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ, προυκάθησε τοῦ Ἐφέσου (Ἀνθίμου) καὶ τοῦ Ἡρακλείας (Διονυσίου) παρόντων ἐν τῇ συνάξει, καθὸ τιμητικῶς ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ Καισαρείας ἀποδημοῦντος εἰς τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν.

Πλὴν τῶν τριῶν τούτων περιπτώσεων οὐκ οἴδαμεν εἰ ὁ τίτλος μνημονεύεται ἄλλοθί που ἐν τῇ μετὰ τὴν ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδα πράξει τῆς Ἐκκλησίας.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΗΛ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ

---

147) Βλ. καὶ ἀλλαχοῦ τῆς διατριβῆς ἡμῶν.

148) Διὸ παρεπιδημῶν τῷ 1862 ἐν βασιλευούσῃ ὡς μέλος συνοδικὸν προυκάθητο καὶ προΐστατο τοῦ τε Λαρίσσης [θρόνου 25ου] ὄντος καὶ τούτου συνοδικοῦ, καὶ τῶν μετ᾿ αὐτὸν μητροπολιτῶν καθὸ ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ Βερροίας [θρόνου 20οῦ]. Σημειοῦμεν ὅτι ὁ Καρπάθου ἦν θρόνος 84ος κατὰ τὸ τότε ἐν χρήσει συνταγμάτιον.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἀπὸ τῆς 6ης λήξαντος μηνὸς ἡ Κωνσταντινούπολις φιλοξενεῖ τὴν Α. Ἐξοχότητα, τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ΓΑΖΗ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΠΑΣΑ.

Ἡ πανηγυρικὴ ἐμφάνισις ὁλοκλήρου τῆς πόλεως καὶ ὁ γενικὸς συναγερμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὑψηλῆς Προεδρικῆς ἐπισκέψεως ὑπῆρξε μία ἐκδήλωσις τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἐκπροσωποῦντα τὴν ὑψίστην πατριωτικὴν ἰδεολογίαν, ἀπὸ μέρους τοῦ εὐγνωμονοῦντος λαοῦ, ὅστις καὶ εἰς πᾶσαν ἐπίσημον ἢ ἀνεπίσημον ἔξοδον τῆς Α. Ἐξοχότητος σπεύδει νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεγάλου Ἀρχηγοῦ καὶ Ἀναμορφωτοῦ τῆς Τουρκικῆς Πατρίδος.

Τὰ αἰσθήματα ταῦτα τοῦ λαοῦ περιτράνως ἐξεδηλώθησαν καὶ κατὰ τὸν πανηγυρικὸν ἑορτασμὸν τῆς νίκης τοῦ Ἀρχιστρατήγου (30 Αὐγούστου), εἰς ὃν μεγαλυτέραν αἴγλην καὶ ἐπισημότητα προσέδωκεν ἡ ἐνταῦθα παρουσία τοῦ Ἐνδοξοτάτου Γαζῆ.

Ἡ «*Ὀρθοδοξία*», ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὑποβάλλουσα τὰ βαθύτατα αὐτῆς σέβη καὶ τὰ συγχαρητήρια, εὔχεται τῇ Α. Ἐξοχότητι ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ὑψηλῇ αὐτοῦ ἀποστολῇ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κοινῆς Πατρίδος.

*
* *

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.— Εὐλαβεῖ προσκλήσει τῶν οἰκείων Ἐκκλ. Ἐπιτροπῶν ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς Ἁγ. Ἀποστόλων Φερίκιοϊ [9], Παναγίας Μουχλίου [15], Ἁγ. Νικολάου Γαλατᾶ [18], γενομένη πανταχοῦ δεκτὴ μετὰ θερμῶν ἐκδηλώσεων τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ἀπὸ μέρους τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τοῦ συρρεύσαντος ἐκκλησιάσματος.

—Τῇ 23 Αὐγούστου ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατρ. Ναῷ, ἔνθα φυλάσσεται ἡ ἱστορικὴ καὶ σεβασμία εἰκὼν τῆς Παναγίας Φανερωμένης, τῆς ὁμωνύμου ἐν Κυζίκῳ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις.— Τὴν Α. Θ. Π. ἐπεσκέψατο [24] ἡ Α. Ἐξ. ὁ ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα Δωδεκανήσου κ. Π. Μαγκοῦζο, ἐν συνοδείᾳ τοῦ κ. Γκάλλι, πολιτικοῦ συμβούλου παρὰ τῇ ἐνταῦθα Ἰταλ. Πρεσβείᾳ, κοινολογήσας μετ' Αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος.

Ὀνοματικαὶ ἑορταί.— Ἡ Α. Θ. Π. συνεχάρη τηλεγραφικῶς τοὺς ἑορτάζοντας Σεβ. Μ/τας Σάμου κ. Εἰρηναῖον, Κασσανδρείας κ. Εἰρηναῖον [23], ὡς καὶ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἀλέξανδρον [30] καὶ τὸν Σεβ. Μ/την Ζιχνῶν κ. Ἀλέξανδρον.

—Τὰς Πατριαρχικὰς εὐχὰς πρὸς τὸν ἑορτάζοντα [8] θεοφ. Ἐπίσκοπον Μιλήτου κ. Αἰμιλιανόν, ἀρχιερατ. προϊστάμενον Σταυροδρομίου, διεβίβασεν ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἀρχιδιακονεύων κ. Φιλόθεος, ὅστις καὶ διεβίβασε τηλεγραφικῶς τὰς πατριαρχ. προσρήσεις πρὸς τοὺς καθηγητὰς κ.κ. Παναγ. Κωνταντίνου [15], καὶ Ἀλ. Ἰατρόπουλον [30] καὶ τὸν ἰατρὸν κ. Ἀλέξ. Σπανούδην [30].

Πατριαρχικὰ συλλυπητήρια. — Κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας Σταυροδρομίου [16] κηδείαν τοῦ ἀειμνήστου Βυζαντιολόγου ***Ξεν. Σιδερίδου*** παρέστη καὶ διεβίβασε τὰ εἰκότα πρὸς τοὺς οἰκείους ἀπὸ μέρους τῆς Αὐτοῦ Θ. Παναγιότητος ὁ Πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Γερμανός.

Πατριαρχικὴ Κεντρ. Ἐκκλησ. Ἐπιτροπή.—Τοῦ διορισμοῦ καταλλήλου ἱερέως διὰ τὴν ἐνορίαν Χάσκιοϊ ὄντος τό γε νῦν ἀδυνάτου, ἐνεκρίθη [7 Αὐγ.], ὅπως καθ' ὅλον τὸν μῆνα Αὔγουστον τὴν ἱερατικὴν ἐν αὐτῇ ὑπηρεσίαν τελοῦσιν ἐκ περιτροπῆς οἱ ἱερεῖς τῶν Κοινοτήτων Γαλατᾶ καὶ Κουρτουλοὺς (Ταταούλων).

—Παρεσχέθη διὰ τῆς Μ. Ἀρχιδιακονίας μηνιαία ἄδεια ἀποδημίας εἰς Ἀθήνας τῷ ἱερολογ. διακόνῳ Κωνσταντίνῳ Νόνῃ δι' ὑποθέσεις ἀτομικάς.

— Ἡ Ἐπιτροπὴ συσκεψαμένη ἐπὶ εἰσηγήσεως τοῦ θεοφ. Ἐπισκόπου Ἐλαίας κ. Ἀγαθαγγέλου, ἀρχιερατ. προϊσταμένου τῆς Κοινότητος Γαλατᾶ, περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ γινομένων πομπωδῶν διαφημίσεων τῶν τελουμένων ἑκάστοτε πανηγυρικῶν λειτουργιῶν, κατήρτισεν Ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ ῥηθέντος Ἐπισκόπου καὶ τοῦ γραμματεύοντος αὐτῆς μέλους πανοσ. Δευτερεύοντος κ. Καλλινίκου, εἰς ἣν καὶ ἀνετέθη ἡ ἐντολὴ ὅπως καταλλήλως ἐπικοινωνοῦσα μετὰ τῶν διευθυντῶν των ὁμογενῶν ἐφημερίδων παρακαλέσῃ αὐτοὺς ὅπως μὴ δέχωνται τοὐντεῦθεν δηλώσεις περὶ ἱεροπραξιῶν, θιγούσας τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἀνασυγκρότησις Συνοδική.—Συμφώνως πρὸς τὰς ἐν ἰσχύϊ διατάξεις ἀποχωροῦσι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου οἱ διανύσαντες ἐτησίαν περίοδον Σεβασμ. Μητροπολῖται Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Χριστουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχομένου μηνὸς Σεπτεμβρίου ἀναλαμβάνουσι Συνοδικὰ καθήκοντα οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Κυζίκου, Νικαίας, Χαλκηδόνος, Προύσης καὶ Ἡλιουπόλεως, οὗτοι δὲ καὶ οἱ παραμένοντες Σεβασμ. Συνοδικοὶ Δέρκων, Νεοκαισαρείας, Πριγκηποννήσων, Σάρδεων, Ροδοπόλεως, Σηλυβρίας καὶ Μύρων [ἐπανεκλεγεὶς διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας πρὸς πλήρωσιν τῆς 12ης κενῆς μενούσης συνοδικῆς θέσεως] θέλουσι ἀποτελέσῃ τὴν ἐφεξῆς Ἱερὰν Σύνοδον.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ

Πρωτοβουλίᾳ τοῦ σεβ. Μ)του Θυατείρων κ. Γερμανοῦ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ συνέρχεται ἐν Παρισίοις τὸν προσεχῆ 8 βριον (8—11) *«συνέδριον τοῦ ἱ. κλήρου τῆς Μητροπόλεως Θυατείρων»* μέλλον νὰ ἀσχοληθῇ καὶ ἀποφανθῇ ἐπὶ ζητημάτων σοβαρῶν, ἀναφερομένων εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ζωὴν τῶν ἐν τῇ μητροπολιτικῇ ταύτῃ περιφερείᾳ εὐσεβῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν· Εἶνε δὲ τὰ ἑξῆς:

α') Τὸ κατηχητικὸν ἔργον τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἱερέως. Εἰσηγητής: Πρωτοπρεσβύτερος Κ. Καλλίνικος, προϊστάμενος Μαγχεστρίας.

β') Κήρυγμα, χρόνος καὶ τόπος κηρύγματος, περιεχόμενον καὶ γλῶσσα. Εἰσηγητής: Ἀρχιμ. Θεολόγος Παρασκευαΐδης, προϊστάμενος Λειψίας.

γ') Ἐξομολόγησις καὶ εὐχαριστία καὶ ἡ προηγουμένη αὐτῆς νηστεία ἀπὸ τῆς πρακτικῆς αὐτῶν ἀπόψεως. Εἰσηγητής: Ἀρχιμ. Ἰωάννης Ἀνδρεάδης, προϊστάμενος Μονάχου.

δ') Ἀκολουθία τῆς θ. λειτουργίας. Ὁ τελετουργὸς ἱερεύς. Ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου, ὑπάρχοντος καὶ μὴ ὑπάρχοντος ἀναγνώστου. Εἰσηγητής: Ἀρχιμ· Ἀθηνόδωρος Παραδείσης, ἐφημέριος Παρισίων.

ε') Ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ ἕλληνος ἱερέως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Εἰσηγητής: Μ. Ἀρχιμ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, προϊστάμενος Λονδίνου.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐπιτυχίαν καθόλου τοῦ ἐν λόγῳ ἱερατικοῦ συνεδρίου ἐλήφθησαν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα, ἀπὸ τοῦδε ἤδη περιελθόντα εἰς γνῶσιν τῶν προσκαλουμένων κληρικῶν τῆς ἱ. μητροπόλεως Θυατείρων ἀλλὰ καὶ παντὸς ἄλλου μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸν ἱ. αὐτῆς κλῆρον, δικαιουμένου ἵνα παραστῇ καὶ λάβῃ τὸν λόγον. Ἐπιφυλασσόμενοι ἐν καιρῷ νὰ διαλάβωμεν λεπτομερέστερον περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου εὐχόμεθα αὐτῷ ἀπὸ τοῦδε ἐπιτυχίαν, συγχαίροντες ἅμα τῷ σεβ. Μ/τῃ Θυατείρων δι' ἣν ἔλαβεν ἀξίαν παντὸς ἐπαίνου ποιμαντορικὴν ὡς ἄνω πρωτοβουλίαν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἡ κατάστασις τοῦ Μακαρ. Π)χου Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανοῦ ἐβελτιώθη κατά τι. Πρὸς διοίκησιν δὲ τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀδελφότητος πραγμάτων, ἡ Α. Μακαριότης κατήρτισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφείας κ. Εὐδώρου, τοῦ Ἀρχιγραμματέως κ. Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Δραγουμάνου κ. Θεοδωρήτου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

— Συστάσει ἰατρικῇ ἀνεχώρησε διὰ τοῦ Ρουμανικοῦ εἰς Ἑλλάδα τῇ 8 λήγοντος πρὸς λουτροθεραπείαν ἡ Α. Θ. Π. ὁ Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ. Μελέτιος. Φθάσας εἰς Ἀθήνας ἐγένετο τιμητικῶς δεκτὸς ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ συρρεύσαντος λαοῦ, φιλοξενηθεὶς ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ. Τὴν Α. Θ. Π. ἐπεσκέφθη ὁ ἐκεῖ Πατριαρχικὸς Ἀντιπρόσωπος σεβ. Μ/της Τραπεζοῦντος κ. Χρύσανθος δεχθεὶς καὶ τὴν πατριαρχικὴν ἀντεπίσκεψιν.

—Μετὰ τὴν ἀπώλειαν δύο μεγάλων αὐτῆς 'Ορφανοτρόφων, τοῦ 'Εμμανουὴλ Μπενάκη καὶ τοῦ Γεωργίου Σπετσοροπούλου, ὁ 'Αλεξανδρινὸς Θρόνος ἀπώλεσε κατ' αὐτὰς καὶ τρίτον: τὸν **Γεώργιον Κανισκέρην**, ἐκδημήσαντα πρὸς Κύριον τῇ 8 λήγοντος. 'Η κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο πάνδημος τῆς 'Εκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας 'Αλεξανδρείας προπεμψάσης αὐτὸν μὲ ὅ,τι ἱερόν, ἐπίσημον καὶ ἐκλεκτόν. Προέστη αὐτῆς ἡ Α. Θ. Π. ὁ Πατριάρχης.

Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ ἐκλιπόντος 'Ορφανοτρόφου.

ΘΑΝΑΤΟΣ

ΞΕΝΟΦΩΝ ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

'Εν γήρατι βαθεῖ ἐτελεύτησε τὴν νύκτα τῆς 14ης λήξαντος μηνὸς φυσιογνωμία τοῖς πᾶσι συμπαθὴς καὶ σεβαστή, ὁ εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος χριστιανός, ὁ εὐλαβὴς τηρητὴς τῶν πατρίων, ὁ φιλόπτωχος καὶ ἀνεπίδεικτος πλούσιος, ὁ ἀκάματος τῶν γραμμάτων ὑπηρέτης καὶ εὐεργέτης, ὁ ἀληθῶς εὐγενὴς καὶ ἐκλεκτὸς ἄνθρωπος, ὁ **Ξενοφῶν Σιδερίδης.**

'Εν Χρυσουπόλει τῷ 1850 γεννηθείς, ἐπεδόθη ἐνωρίτατα εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, τοῦ ἀοιδίμου Μεγ. Εὐεργέτου Σπυρ. Σιδερίδου, καὶ ἑτέρου συγγενοῦς, τοῦ ἐκ Στενημάχου φιλογενεστάτου καὶ εὐεργετικωτάτου Χρυσοβέργη Γεωργίου, καὶ διὰ τῆς ἐντίμου καὶ φιλοπόνου δραστηριότητος αὐτοῦ ἐγένετο κάτοχος μεγάλης περιουσίας, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησε θεραπαινίδα τῶν γραμμάτων, τῆς εὐποιΐας, τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ, τῆς φιλανθρωπίας, πρόθυμον καὶ εὐσυμπάθητον παρέχων ἑκάστοτε ἑαυτὸν ἐπίκουρον οὐ μόνον εἰς ἰδιώτας πτωχούς, ἀλλὰ καὶ εἰς διαφόρους Κοινοτικὰς ἀνάγκας.

'Εν τῇ κοινοτικῇ Σχολῇ τῆς γενετείρας αὐτοῦ ἐκπαιδευθείς, φύσει δὲ ὀργῶν πρὸς μάθησιν, ἐπεδόθη μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας καὶ ἐπιδόσεως εἰς μελέτας κυρίως βυζαντιολογικάς, ὥστε νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ἕνα τῶν κρατίστων βυζαντιολόγων, οὗτινος ἡ γνώμη καὶ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους πολλῶν 'Ακαδημιῶν, ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς σοφοῖς τῆς 'Εσπερίας ὡς ἡ μᾶλλον ἀσφαλὴς καὶ αὐθεντική. Καρπὸς ἀγλαὸς τῶν προσφιλῶν αὐτοῦ βυζαντιολογικῶν ἐρευνῶν, εἰς ἃς μέχρι τέλους τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ ζωῆς μετὰ σπανίας ἀγάπης ἀφωσιώθη, πρόκεινται πλεῖσται ὅσαι συγγραφαί, εἴτε κατ' ἰδίαν εἴτε ἐν περιοδικοῖς, ἡμετέροις καὶ ξένοις, ἐκδιδόμεναι, αἵτινες ἐὰν ποτε συνελέγοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ θὰ ἀπήρτιζον τόμους ὁλοκλήρους.

'Η ἐπικήδειος τελετὴ διεξήχθη τῇ 16ῃ λήξαντος μηνὸς ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν Εἰσοδίων Πέραν, προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντίνου, συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν θεοφιλεστάτων 'Επισκόπων Μιλήτου καὶ Λεύκης, ἐν μέσῳ ἐξαιρετικῶν ἐνδείξεων τιμῆς καὶ ἀγάπης ἀπὸ μέρους τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνωτέρας κοινωνίας, ἀθρόως προσελθούσης ἵνα τιμήσῃ τὴν μνήμην τοῦ σεβαστοῦ πρεσβύτου, τοῦ διελθόντος τὸν βίον αὐτοῦ ὅλον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ τῇ εὐεργεσίᾳ τῶν γραμμάτων καὶ ἐν τῇ ἀθορύβῳ ἐξασκήσει τῆς εὐποιΐας, ὡς λίαν ὀρθῶς ἐτονίσθη ἐν λόγῳ ἐπικηδείῳ ὑπὸ τοῦ θεοφιλ. 'Επισκόπου Μιλήτου, καὶ τοῦ ἰατροῦ

κ. Βαρσάμη, προσφωνήσαντος ἀπὸ μέρους τῆς ἐνταῦθα παροικίας τῶν Εὐρυτάνων, πατρόθεν συμπολιτῶν τοῦ ἀειμνήστου. Παρέστησαν δὲ κατὰ ταύτην ὁ Πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Γερμανός, ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Προύσης κ. Νικόδημος (πολλῶν ἄλλων ἐκ τῶν λοιπῶν Σεβασμ. Μητροπολιτῶν μὴ δυνηθέντων νὰ παραστῶσιν, ἅτε ἱερουργούντων κατὰ τὴν ὥραν τῆς κηδείας), ὁ ἐξοχ. Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Κ. Σακελλαρόπουλος, ἡ Κεντρικὴ Ἐφορεία Σταυροδρομίου, ἡ Ἐφορεία τῶν Νοσοκομείων Βαλουκλῆ, ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ἐνοριακῶν Ἐπιτροπῶν Πέραν, τῆς Κοινότητος Χρυσουπόλεως, τοῦ ὁμογενοῦς Τύπου, ὡς καὶ κληρικοὶ τοῦ ἐν Χαλκηδόνι τάγματος τῶν Assompsionistes καὶ τῆς ἐν Πέραν Ἐκκλησίας τῶν Οὐνιτῶν.

Τὸν νεκρὸν κατατεθέντα ἐν μνήματι οἰκογενειακῷ, ἐν τῷ Νεκροταφείῳ Σισλῆ' παρηκολούθησε μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ κατοικίας ὁ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου θεοφ. Ἐπίσκοπος Μιλήτου κ. Αἰμιλιανός, ὅστις καὶ ἀνέγνω τὰς νενομισμένας ἐπὶ τοῦ τάφου εὐχάς.

Τοῦ ἀειμνήστου **Ξενοφῶντος Σιδερίδου** εἴη αἰωνία ἡ μνήμη!

ΒΙΒΛΙΑ

Ὁ ἐντιμολογ. Ρήτωρ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Θρόνου κ. Μιχαὴλ Γαληνός, ὁ γνωστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὰς πολυτίμους καὶ ὠφελίμους διὰ τὸ πλήρωμα αὐτῆς συγγραφὰς καὶ διαλέξεις, ἐκδίδει ἀπό τινος «***Ὁμιλίας εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοὺς Ἀποστόλους ὅλων τῶν Κυριακῶν***» κατὰ τεύχη μηνιαῖα. Συγχαίροντες τῷ ἀκαταπονήτῳ καὶ πλήρει ἐνθέου ζήλου συγγραφεῖ συνιστῶμεν τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἔργου τούτου οὐ μόνον εἰς πάντας τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὸ θεῖον κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ γενικῶς εἰς πάντας τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Προκειμένου ἵνα προσληφθῶσι μαθηταὶ διὰ τὴν ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολ. Σχολήν, ὀφείλουσιν οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς αὐτήν, ὅπως ὑποβάλωσι τὰς αἰτήσεις αὐτῶν εἰς τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Γραφεῖον αὐτῆς ἀπὸ τῆς 15ης μέχρι τέλους τοῦ Αὐγούστου. Οὗτοι δέον νὰ εἶναι ἀπόφοιτοι τῆς Ζ' τάξεως Ἀστικῆς Σχολῆς ἢ Α' Γυμνασίου, ἔχοντες βαθμὸν τοὐλάχιστον «λίαν καλῶς», διαγωγὴν δὲ ἀρίστην. Ὑποβληθήσονται εἰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις τῇ 5 ἀρξαμένου μηνὸς Σεπτεμβρίου.

Müdir mes'ul : *Meletios Lukakis*